

II 1944

мария грубешлиева

Игла самошійка

народна младеж

МАРИЯ ГРУБЕШЛИЕВА / ИГЛА САМОШИЙКА

МАРИЯ ГРУБЕШЛИЕВА / ИГЛА САМОШИЙКА

МАРИЯ ГРУБЕШЛИЕВА / ИГЛА САМОШИЙКА

МАРИЯ ГРУБЕШЛИЕВА / ИГЛА САМОШИЙКА

МАРИЯ ГРУБЕШЛИЕВА / ИГЛА САМОШИЙКА

ХУДОЖНИК
АЛЕКСАНДЪР СТАМЕНОВ

ЗА РАННА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Редактор Пенка Касабова
Художествен редактор Тотю Данов
Технически редактор Георги Русафов
Коректор Олга Василева

*

Дадена за печат на 5. VII. 1955 година
Излязла от печат на 10. IX. 1955
Поръчка № 114. Тираж 15,000. Формат $1/16$ $6^{11}/32$
Авторски коли 4·15. Печатни коли 4·75
Цена 1955 год. — $2·15 + 1·50 = 3·65$ лева

*

Издателство на ЦК на ДСНМ „Народна младеж“
Държавен полиграфически комбинат „Димитър Благоев“
София, 1955

МАРИЯ ГРУБЕШЛИЕВА

Игла самошійка

ПРИКАЗКИ ПО НАРОДНИ МОТИВИ

ИЗДАТЕЛСТВО НА ЦК НА ДСНМ „НАРОДНА МЛАДЕЖ“

СОФИЯ, 1955

МАРИН ТРЪБИЦА

1884

СВЯТОМЪ

ПРОВЕРКА
2009 - 2010

12052/15 II 1974

ПРОВЕРКА
1974 г.

НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ИНСТИТУТ ПО ИСТОРИЯ И ЕТНОГРАФИЯ

ОТ ЧОВЕШКА РЪКА НИЩО НЕ УБЯГВА

Останал Петко кръгло сираче — сам-самичък в света. Нямаха си ни братче, ни сестрица. Тръгнал да се скита по света. Спрял се на един кръстопът и се замислил — кой път да хване, къде да иде. Той помнел думите на покойния си баща: „От човешка ръка нищо не убягва“.

— Все ще се намери и за мен някоя работа — рекъл си Петко и тръгнал натам, накъдето изгрява слънцето. Вървял, вървял и стигнал до една гъста снежна гора. Шишарките по клоните дрънкали като стъклени — толкова студено било. Снегът скърцал под краката на момчето, а то все вървяло и вървяло.

Изведнъж му се счуло, че някой пъшка. Огледал се Петко наляво, огледал се надясно — нищо не се виждало. Пак тръгнал, а пъшкането по-силно се чуло. Спрял се тогава и почнал да се оглежда наоколо. Зад една пряспа видял лисица. Тя била толкова бяла, че съвсем се сливала със снега. Отишъл тичешком при нея, а лисицата жално му се замолила:

— Живо да си ми, момченце, че дойде. Направи ми добро и ми измъкни крака от тоя капан, дето съм попад-

нала. Имам седем малки лисичета, а ей сега ще дойдат ловците да ме убият. Кой ще гледа малките ми сираченца?

Съжалил се Петко — нали и той бил сираче и знаел колко тежко се живее без баща, без майка, бързо измъкнал от капана крака на лисицата и я помилвал по козината — толкова бяла и чиста била тя!

— Никога не бях виждал бяла лисица! — казал Петко и поклатил глава. — А лисичетата ти — и те ли са бели?

— Бели са — отговорила лисицата. — Те никога няма да забравят доброто, което им направи, затова, ако някога се намериш в беда, потърси ме и аз ще ти помогна. На ти този нокът. Щом го потъркаш о косата си, веднага ще дойда при тебе!

И докато издумала тия думи, лисицата изчезнала. Петко помислил, че тя се е превърнала на сняг или че всичко това е било сън, но нокътят на лисицата бил в ръката му и той разбрал, че не е никакъв сън. Скрил Петко нокътя в джоба си и си продължил пътя.

Като излязъл от гората, видял, че наблизо димят комини. Значи скоро ще стигне при някои добри хора и ще се постопли. Извадил от джоба си парче хлебец да си похапне и забързал към селото.

Почукал на първата врата, тя се откrehнала и една жена си подала носа, изгледала дрипавото момче и казала: — На просяци не отварям.

Искал Петко да ѝ обясни, че не е дошъл да проси, а само малко да се огрее, но жената не го оставила да проговори и блъснала вратата под носа му.

Нажалил се Петко и почукал на друга врата. Отвътре лъхала хубава миризма на варено мляко и както бил измръзнал, много му се допило топло млекце.

Отворила пак една жена и преди да каже дума, Петко избързал и рекъл:

— Аз не съм просяк, стрино. Бедно сираче съм и търся работа. За една чаша мляко ще ти свърша каквато работа ми дадеш.

Но жената го изгледала отдолу нагоре и рекла:

— Имаме си ратай за работа. Тука не е хан. И ние не сме богати!

И затворила вратата.

Тръгнал Петко от врата на врата, докато най-последен стигнал до една колиба. Почукал на вратата. Отворила му една бабичка.

— Влезни, сине, влезни се огрей. В този студ куче и котка спят заедно, как ще те върна?

Той влязъл и плахо се огрял на огъня. Като казал на бабичката, че си няма нигде никого на света, тя се съжаляла над него, разплакала се и му казала:

— И аз съм сама на тоя свят, синко. Имах девет деца и деветте умряха едно след друго. И сега съм сама като кукувица. Ако искаш, остани при мене, но аз съм много бедна — освен тая колиба нищо друго си нямам. От два дни не съм яла, стара съм, не мога вече да работя. Спи в моята колиба, ако искаш, па за ядене си търси късмета!

Зарадвал се Петко, прегърнал добрата бедна бабичка и казал:

— Оставам при тебе, бабо! Ще си намеря работа и ще се прехранваме двамата. Колко се радвам, че си намерих дом и майчица!

Засилила бабата огъня в огнището, стоплило се момчето, разказало ѝ всичко, каквото било преживяло, откакто останало само в света, и най-последен заспало от умора.

На сутринта тръгнало пак от къща на къща да търси работа. Селото било бедно, та никой не искал ратай. Най-последен то отишло при ковача и попитало имаш ли нужда от чирак.

— Какво знаеш да работиш? — попитал той момчето и не преставал да удря с тежкия чук по наковалнята.

Момчето трябвало да вика силно, за да го чуе ковачът.

— Каквото ме накараш, ще опитам. От човешка ръка нищо не убягва.

— Ти ми харесваш, щом говориш така — казал ковачът и веднага накарал момчето да изрине снега от двора.

Взел Петко лопатата, разбързал се и за един час целият двор бил изчистен от снега.

Ковачът се зарадвал, че си намерил добър чирак и му поръчал да очисти една тава леща.

Момчето бързо очистило лещата.

Тогава жената на ковача го накарала да издои кравата. Макар че Петко никога не бил доил крави, свършил и тая работа много добре.

Жената го накарала да помете стаята и да наглежда лещата на огъня, а тя отишла при съседките на приказка.

Като се върнала, яденето било готово, стаята изметена, почистена, софрата — сложена.

— Защо не туриш и за себе си паница? — попитала го жената. — Ти не си ли гладен?

Но момчето се помолило да му сипят от лещата и да го пуснат да си отиде за малко.

Дала му жената парче хляб и паница леща и то бързо отишло при добрата бабичка. Бабичката се разплакала от радост, че на стари години си намерила син да я гледа.

Тя му изпрала и изкърпила дрешките и Петко не бил вече мръсен и окъсан.

На другия ден момчето пак отишло в къщата на ковача. Ковачът го накарал да очеше и почисти коня му.

— Чистил ли си коне? — попитал го ковачът.

Петко отговорил:

— Не съм чистил, но от човешка ръка нищо не убягва. Ще го почистя.

И наистина момчето свършило и тая работа бързо и добре. Жената на ковача го накарала да отсее брашно, а Петко казал:

— Не съм сял никога, но от човешка ръка нищо не убягва. — И отсял брашното.

После гледал как жената прави баница и на другия ден той разточил и баницата. Отчупили му едно парче и пак го отнесъл, да го изядат с бабицката.

Тъй вървяло дни и месеци; чиракът работел до късно в къщата на ковача и той почнал да му плаща по малко пари.

Петко спял в колибата на бабата, хранели се двамата и много се обичали.

Един ден ковачът казал на момчето:

— Жена ми е болна, ще можеш ли да изпредеш тая вълна?

— От човешка ръка нищо не убягва — отговорил Петко и се заел да изпреде вълната.

Но понеже никога не бил прел, а да се преде, не е лесно, работата вървяла бавно; тогава Петко отнесъл вълната при бабата и почнали двамата да я предат.

Бабата имала от млади години едно вретено с коприна, което сега за нищо не ѝ трябвало, и взела та го мушнала при изпредената вълнена прежда. И като отнесъл Петко изпредената вълна, жената, която не била болна, а от мързел се преструвала на болна, се учудила много:

— Момче, ти и тая работа свърши добре!

Като преглеждала преждата, видяла вретеното с коприната и се хванала за главата:

— Брей, това е дяволско момче! Не му е чиста работата! Аз му давам вълна, а то от вълната коприна изприда!

Отишла и казала на мъжа си това чудо, а той ѝ рекъл:

— Още по-добре. Ако не му е чиста работата, ние печелим. Нека ни преде от вълната коприна, какво по-хубаво от това. Дай му утре повече и му поръчай да я изпреде до вечерта, иначе ще го изпъдим!

На другия ден жената на ковача му дала вълна и казала:

— На́ ти тая вълна. До довечера искам от нея да изпредеш сто вретена коприна.

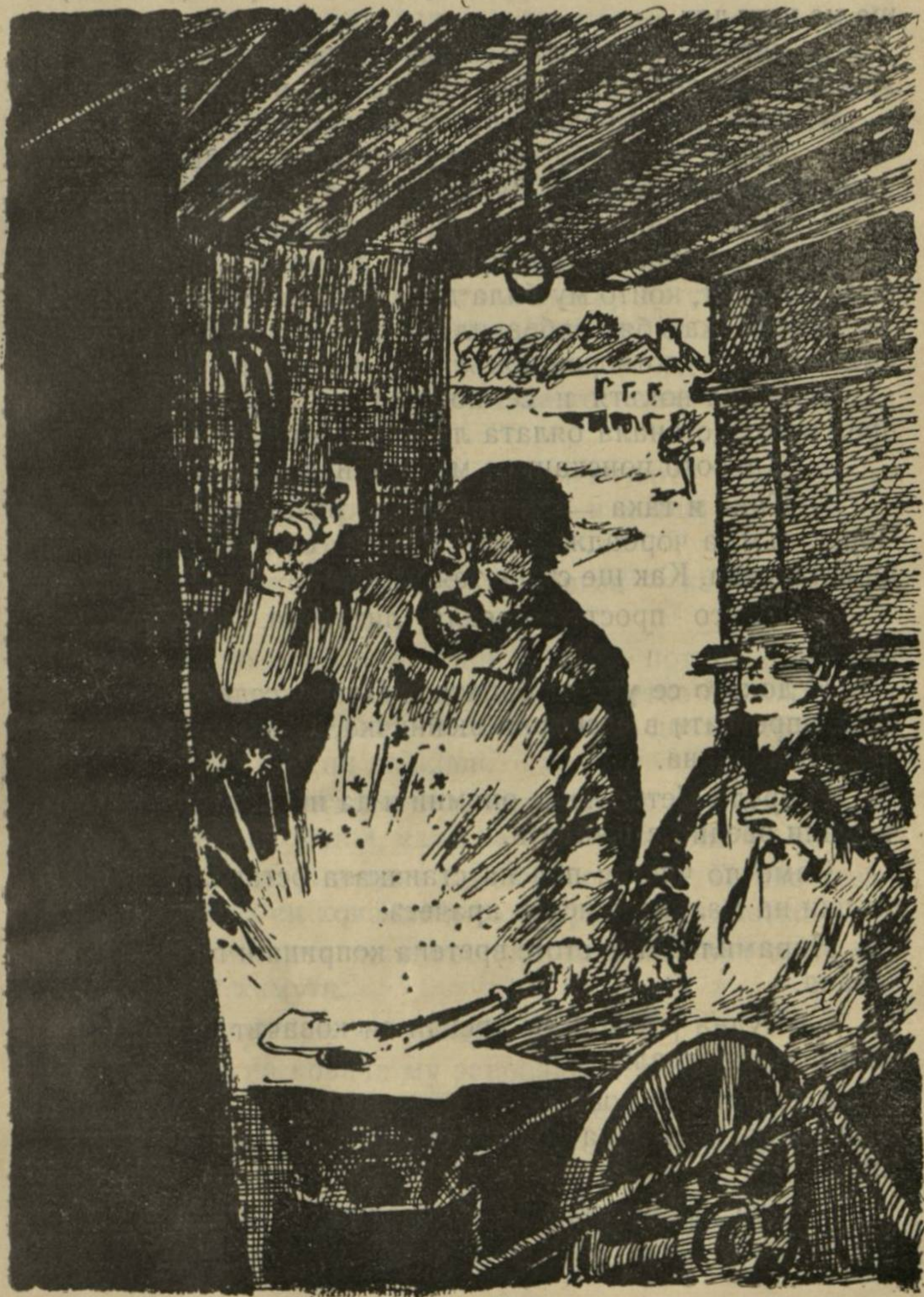
Момчето, като не разбирало от женска работа, мислело, че и това може да стане, и пак кротко отговорило:

— Защо да не напреда сто вретена коприна? От човешка ръка нищо не убягва.

Седнало, прело, прело, но преждата все вълнена оставала. Тогава прибрало вълната, отишло при бабичката и рекло:

— Сега, бабо, от тая вълна трябва да седнем двама с тебе и да напредем сто вретена коприна.

— Коприна ли? — учудила се бабата. — Че от вълна коприна става ли?

— Е, ако не мога да я изпреда на коприна, казаха, че ще ме изпъдят.

Замислили се тогава и двамата и почнали да се вайкат: Какво да направят, за да изпредат от вълната коприна?

И като не измислило нищо, момчето рекло:

— Няма що, бабо, ще ме изпъдят и толкова. Ще си намеря другаде работа. Не плачи и не се вайкай!

И както си бъркало из джобовете, изведнъж пръстите му напипали нещо остро. Чак сега се сетил Петко, че това било нокътът, който му била дала бялата лисица.

„Брей, как бях забравил! — помислил си той. — Да имам такъв чудотворен нокът и да не го използвам!“

Извадил нокътя и се почесал по косата. Изведнъж пред него застанала бялата лисица и казала:

— Каквото поискаш от мене, всичко ще имаш.

— Така и така — започнало да разправя момчето. — Чирак съм, а чорбаджийката ми иска от вълната коприна да ѝ напреда. Как ще стане тая работа?

— Много просто — рекла лисицата. — Сега ще я имаш.

И докато се усетят бабата и Петко, седем бели лисичета, впрегнати в сребърна шейничка, донесли сто вретена хубава коприна.

И преди Петко да се опомни и да им благодари, те изчезнали заедно с шейната.

Само по чистия под на стаичката останали мокрите стъпки на малките лисичи крачета.

Нарамил Петко стоте вретена коприна и ги занесъл на ковача.

— Чудна работа! — рекли си ковачът и жена му и много се зарадвали.

А жената на ковача била приказлива и не можела да пази тайна. Тръгнала от врата на врата да се хвали с чирака.

Всички им завиждали, а попадията отишла при попа и рекла:

— Виж какъв чирак си е намерил ковачът! Хем баница им точи, хем от вълната коприна им преде.

Попът не повярвал и почнал да се подиграва с попадията.

Тогава тя казала на жената на ковача, че попът не вярва, а ковачката ѝ рекла:

— Ето, занеси на дядо поп от баницата, дето Петко я разточил днес, покажи му и това вретено коприна, че да повярва.

Хапнал попът от баницата и макар че се задавил от един косъм в нея, пак я харесал. Почудил се на вретеното с коприна и рекъл:

— Брей, дяволско хлапе! Я да го накарат още нещо да направи.

— На ти това желязо — казал вечерта ковачът на чирака си — и до утре сутринта да изковеш от него четири златни подкови.

— От човешка ръка нищо не убягва — казал Петко и взел желязото.

Занесъл го в колибата при бабата, потрил с нокътя косата си и бялата лисица пак дошла. Петко ѝ казал молбата си и след миг седемте бели лисичета докарали с шейничката четири златни подкови.

Взел Петко златните подкови и право при господаря си, а той, като ги видял, едва не прехапал език от почуда.

— Брей, това наистина е дяволско хлапе. Право казва попът! — рекъл си ковачът и се обърнал към Петко.

— Подкови сега коня със златните подкови и му направи златни хамути.

— Ще му направя — казал Петко.

А жената на ковача му заповядала:

— Да отидеш да се острижеш, защото в баницата попът намерил такъв дълъг косъм, че се задавил и едва не умрял.

— Ще се острижа — покорно казало момчето и отишло при бръснаря.

Остригал си Петко косата и се върнал у дома. Извадил нокътя и го потъркал о главата си.

Но напразно чакал. Лисицата не идвала.

Потъркал втори и трети път, но лисицата все не идвала.

Разбрал тогава Петко каква е работата: нокътят трябва да се потрие о косъм, а той бил остриган до кожата и главата му се лъскала като тиква.

Седнал и заплакал. Какво да прави сега? Ще го изпъди господарят. И наистина той го изпъдил. Махнал Петко с ръка и си рекъл: „Да става, каквото ще! Другаде ще си намеря работа!“

Тръгнал тогава из селото, работел тук-там и криволяво прехранвал и себе си, и бабата.

Една сутрин пипнал случайно главата си. Пораснала му била малко коса. Тогава си казал:

— Брей, че съм глупак! Че защо само на хората да помагам? Колкото повече им дава лисицата, те все по-лоши стават! Ей и господарят ме изпъди! Та не мога ли за себе си да поискам нещо от лисицата? Ще я помоля да ми помогне да започна работа и да заживея човешки!

Тогава извадил нокътя от джоба си, потъркал го в косата си и лисицата веднага застанала пред него.

— С какво искаш да ти услужа? — попитала го тя, като го гледала право в очите.

— Искам за последен път услуга от тебе, мила лисичке. Досега все за другите исках! А те все по-неблагодарни ставах! Моля те да ми построиш къща и ковачница, та да работя, майстор да стана. А ето ти сега нокътя. Благодаря ти за всички услуги.

Едва изрекъл това и оставил нокътя пред лисицата и ето седемте бели лисичета докарали с шейната бабичката, която била в гората за съчки.

Петко и бабата се прегърнали радостно, а когато се пуснали, видели зад себе си хубава варосана къщичка с градинка, с кокошки и пилци, с обор, в който мучела едра

жълта крава. А до къщата била ковачницата на Петко — с нова наковалня, чукове и мях.

Зарадвало се момчето и потърсило с очи лисицата, за да ѝ благодари, но нея я нямало вече.

Оттогава заживели с бабата радостни и доволни. Бабата гледала кравичката си, гъските и кокошките. Петко работел и пеел. Сладък им бил хлябът, който той вадел с труд.

ИГЛА-САМОШИЙКА

Веднъж едно чираче, като шиело на машината терлици от дебел шаяк, завъртяло по-бързо колелото, иглата праснала и се счупила на две. Чирачето се разтреперило от страх, седнало на прага и почнало да плаче. Господарят му бил лош човек и много се карал на доброто момче. Плакало то и мислело какво да направи, но нямало друга игла, а терлиците били за попското внуче и трябвало да се довършат до вечерта.

Плакало чирачето, плакало, най-после решило да избяга — така и така шивачът щял да го изгони, поне да си отиде, преди да го е набил.

Вързало в бохчичката скъсаните си дрешки, взело си малко хляб и една бучка сирене и тръгнало да си търси другаде работа. Вървяло, вървяло, дошло до една гора.

Настъпила вечер и момченцето почнало да пее, за да не го е страх, като минава през гората. Край него подскачали зайчета, по дърветата шумели и се катерили катерички с рунтави опашки. Момчето полека-лека се успокоило и

престанало да мисли за шивача и за счупената игла. Изгряла скоро и луната, та момчето лесно намирало пътя.

Изведнъж, както си вървяло, чуло нещо да пъшка в храсталака, после чуло съскане и докато се опомни, пред краката му се праметнало нещо като топка, която се търкаляла, съскала и подскачала. Погледнало чирачето с учудени очи в мрачината и видяло едно мъничко сърненце и една дълга змия, която го душела. А от храсталака надничала уплашена сърна и тежко дишала.

Чирачето се поогледало един миг, потърсило край себе си камък, за да убие змията, но като не намерило, сетило се, че в джоба му останала счупената игла. Издебнало змията и забило иглата в главата ѝ. Тя злобно изсъскала, замятала във въздуха раздвоения си език, затреперала от предсмъртни болки и полека-лека почнала да охлажда мъничкото сърненце. То, с разширени от страх очи, едва дишало. Когато змията го отпуснала съвсем и паднала мъртва на земята, сърната-майка изскочила из храста и почнала да го ближе и свестява. Сърненцето притворило очички и почнало лакомо да бозае. Сърната проговорила с човешки глас:

— Кое то и да си ти, момченце, аз няма да те оставя така, без да ти се отблагодаря. Това ми е единственото сърненце и ти го спаси от смърт. Кажи, какво искаш да ти дам?

— Нищо не искам — отговорило чирачето. — Аз побягнах от господаря си, защото му счупих иглата, и ако той ме настигне, ще ме пребие от бой. Затова искам по-скоро да премина тая гора и да отида в друго село, за да не ме намери.

— Чакай да се набозае сърненцето ми, аз ще го приспя в леговището, а после ще се качиш на гърба ми и ще те изведа от тая гъста гора. Иначе вълци ще те изядат.

Било късна есен, листата жълтеели и в гората почнало да застудява. Чирачето било босичко. В бързината забравило да си обуе цървулките и на краката му било студено.

То почакало сърната да приспи сърнето, качило се на гърба ѝ, тя заподскачала леко и за няколко минути преминали гората. Като дошли до равно поле, сърната го оставила на земята и казала:

— Сега ще вървиш все на север. Господарят ти вече не може да те стигне. Аз бих те поносила още, но нали видя, че имам сърненце, страх ме е да го оставя самичко. Като се умориш, напий се с вода от седмото изворче, което ще срещнеш по пътя си. Неговата вода ще ти даде сили да продължиш пътя. Ще минеш през три гори: първата борова, втората букова, третата дъбова. В края на третата ще намериш в шумата един продупчен жълъд. Вземи го и свирни с него. Ще видиш тогава какво ще стане.

Така и направило чирачето. Напило се с чиста водица от седмото изворче и се усетило така бодро и сито, като че ли не било яло сух хлебец и сиренце, а кой знае какви хубави гозби.

После минало двете гори и се спряло в третата. Потърсило в шумата, но не видяло никакъв жълъд. А краката му вече били изранени от дългия път, та не можело да направи крачка повече, макар че било бодро и силно.

Полегнало в мократа шума, но му станало студено и почнало да трепери. И както духало на ръцете си, за да ги постопли, видяло, че едно лисиче държи в устата си полска мишка и търси къде да спре, за да я разкъса. Чирачето ловко се пресегнало и хванало лисичето за опашката. Лисичето почнало да се моли:

— Пусни ми, батенце, опашката, че тя ми е най-голямото украшение. Ако ми я скъсаш, няма вече да бъда лисица.

Но чирачето нямало за какво повече да дърпа опашката му, защото, щом лисичето проговорило, полската мишка се изплъзнала от устата му и се скрила под крачето на чирачето.

Лисичето хукнало да бяга, без да го гонят, а след малко мишката изскочила и казала:

— Ти спаси живота ми, кажи сега, какво искаш да ти помогна?

— Аз съм бедно чираче — казало момчето, — счупих иглата на господаря си и той сега сигурно ме търси под дърво и камък, за да ме бие. Тук трябваше да намеря един пробит жълъд, а мен така страшно ме болят краката, че не мога да ходя да го търся.

Втурнала се мишката под шумата, търсила, ровила и най-после му донесла едно малко, пробито жълъдче. Чирачето свирнало с него. Веднага изскочил един елен със сребърни разклонени рога и му казал:

— Ти спаси живота на моето внуче, сърненцето. Кажи, какво искаш да направя за тебе?

Чирачето погледнало крачката си и едва не заплакало от болка, толкова изранени и окървавени били те от дългия път.

Сребророгият елен разбрал какво иска от него момчето. И когато то се озърнало, видяло край себе си нови лъскави обуца със здрави подметки и хубави връзки, а до тях една кутийка. Отворило кутийката и какво да види: вътре забодена една игла за машина, точно като иглата на шивача, само че златна.

Плеснало с ръце чирачето и се зарадвало, че ще може да върне сега иглата на шивача, и то златна, а не обикновена, желязна игла.

Грабнало жълъдчето и пак свирнало. Дошъл отново сребророгият елен и попитал чирачето, какво иска.

— Искам да отида в родното си село — казало то. — Моля ти се, покажи ми откъде и как да мина, за да стигна по-скоро.

Взел го еленът на гърба си и за един час го отнесъл в родното му село.

Потропало чирачето на вратата на шивача и радостно му казало:

— Не ме бий, господарю! Ето аз ти нося златна игла вместо своята.

Погледнал го шивачът, подръпнал дългите си мустаци и казал:

— Дай да видя иглата!

Като видял иглата, очите му светнали от радост и той бързо пресметнал: „Ще пошия с нея, ще пошия, па потрябват ли ми пари, ще я продам и ще си купя обикновена игла“.

Пуснал момчето да влезе и сложил иглата на машината.

— Само че два дни няма да ти дам да ядеш за наказание, защото тогава зарад тебе не станаха терлиците на попското внуче и попът ми е сърдит и досега.

— Нищо — казало момчето, защото било много добро и търпеливо. — Щом казваш, няма, няма да ям!

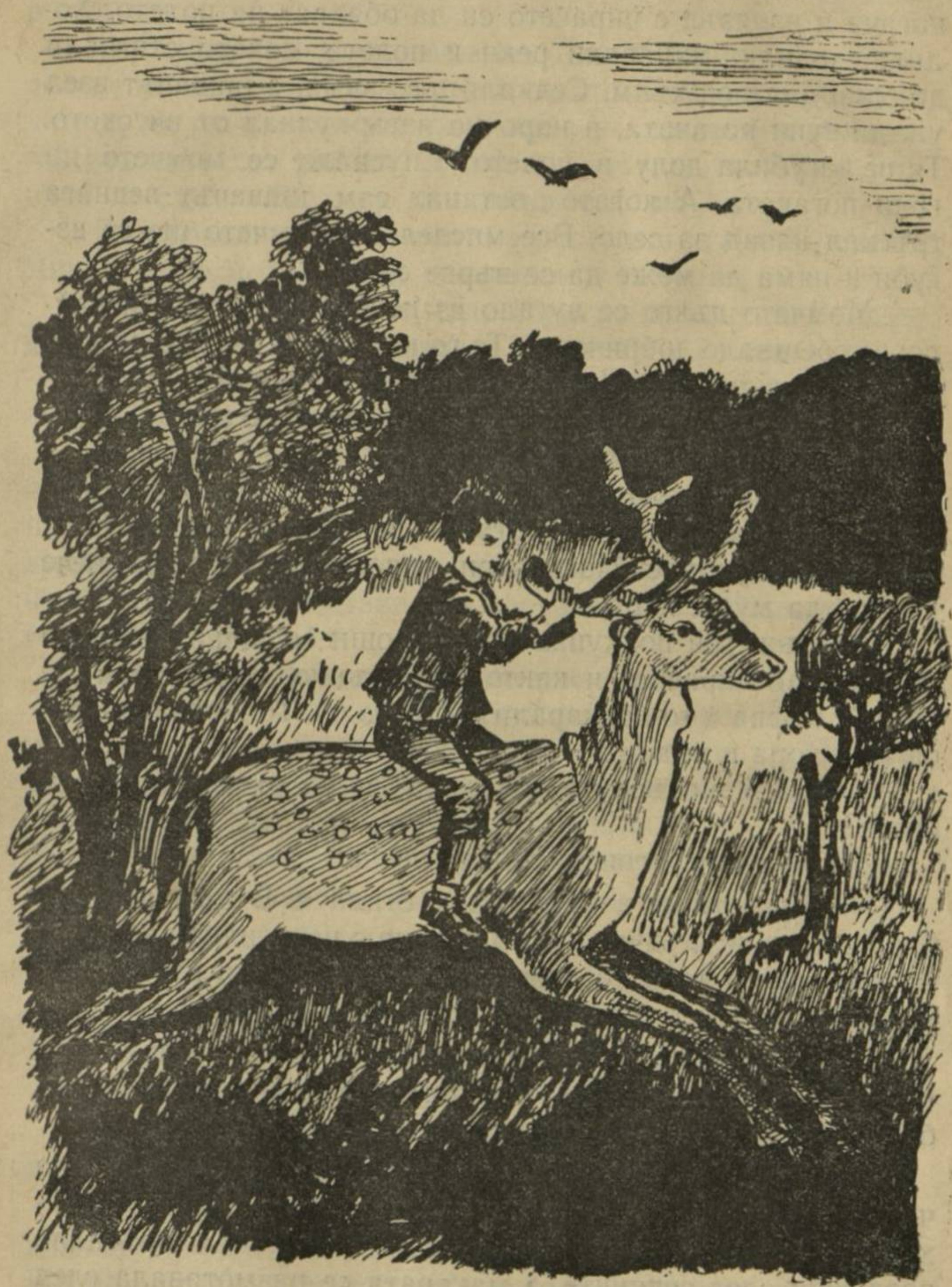
Дал шивачът на момчето да трапосва аби и антерии, а той почнал да шие на машината. Но едва завъртял колелото и машината почнала така бързо да шие, че шивачът изпуснал дръжката и почнал да я гледа като замаян. Машината сама шиела. Абите влизали под иглата, обръщали се, излизали изпод нея и на мястото на ушитата дреха се качвала нова, скроена. Докато се свърне-обърне шивачът, всичките дрехи се ушили сами като по чудо...

Гледал шивачът, гледал, чудил се и не можал да повярва на очите си. Гледало и чирачето и се превивало от смях. Къде се е чуло и видяло, игла сама да шие!

И от този ден шивачът почнал да забогатява. Без да се труди и да шие, скроените дрехи сами се ушивали. Едва смогвал да крои и да изпраща дрехите. Натрупал много пари.

Чирачето се радвало повече от господаря си, но нито веднъж не поискало да му увеличи надницата. То все си ходело със закърпена абичка и панталонки, защото иглата шиела сама, ама трябвало да ѝ се даде шаяк, за да шие, а господарят не давал за дрехи на чирачето.

Шивачът ставал от ден на ден все по-скъперник. Все се боял, че чиракът му един ден ще порасне, ще поумнее и ще си поиска тая чудодейна игла. Почнал да се чуди как да го махне от себе си и от селото.

Веднѣж той накарал жена си да умеси прясна бяла погача и излязъл с чирачето си да обядват на полето. Ходили, ходили, минавали реки и полета, докато стигнали до един далечен хълм. Седнали на хълма, а шивачът взел уж да чупи погачата, а нарочно я търкулнал от високото. Тя се загубила долу в полето. Спуснало се момчето да гони погачата. А когато останал сам, шивачът веднага тръгнал назад за село. Все мислел, че момчето ще се изгуби и няма да може да се върне самѡ.

Момчето дълго се лутало из непознатото поле и най-после срещнало добри хора. Те го качили на колата си и го докарали в селото. Чирачето донесло погачата неначупена и я дало на господаря си. Толкова било добро, че не разбрало лошите му планове.

А иглата шиела и шиела. Шивачът станал мързелив, не му се кроело повече, оставил всичко на чирака си и вместо да му бъде благодарен, пропилил се и още повече почнал да му се кара.

Веднѣж той подкупил двама лоши селяни. Те влезли нощем при чирачето и както било сънно, завързали му очите с кърпа и го подкарали със себе си. То не знаело кои са тези хора и къде го водят и попитало:

— Къде ме водите, бе хора, и защо ми вързахте очите?

Но те не му отговорили и то рекло:

— Пуснете ме и аз ще ви се отплатя. В гората си забравих едно жълѣдче — щом свирна с него, идва един сребророг елен и каквото поискам от него, той го изпълнява. Пуснете ме, да го потърся и ще ви се отплатя.

Те не повярвали и го водели все по-далеч и по-далеч. Спѣвало се момчето в камънаци и бодливи трѣни и разбрало, че вече доста се е отдалечило от селото си.

Тогава се сетило, че в джоба на абичката си има една черна макара. То бърже пипнало крайт на конеца и тихичко пуснало макарата след себе си. Тогава тръгнало послушно след селяните, а макарата се размотавала след него.

Преди да свърши краят, селяните се уморили и рекли:

— Хайде стига му толкова. Доста далече е и дяволът не може вече да го върне в селото. Какво ще убиваме детето, да си цапаме ръцете с кръв — мечките и вълците ще свършат тая работа. А ние да идем да излъжем шивача, че сме го убили, и да поискаме да ни плати.

Развързали тогава очите му и бегом се отдалечили. Чирачето не могло да ги разпознае в тъмното.

Потъркало очи и тръгнало обратно по краищата. Решило да се върне, да си вземе иглата и да избяга от шивача.

Вървяло и намотавало макаратата, докато най-после краят се навил до края.

Почнало да се развиделява. Огледало се чирачето наоколо и видяло схлупена колиба сред дърветата. Коминът на колибата силно пушел. След това се появил пламък и докато разбере какво става, до него запляскал крила един щъркел, кацнал и оставил на тревата едно щъркелче с обгорени крилца.

Щъркелът затракал с клюн и казал тревожно:

— Майка им отиде да търси храна, а през това време нашите щъркелчета щяха да изгорят на комина. Стопанката на колибата наклала силен огън и коминът се подпалил. Другите ми две щъркелчета останаха там, ще ида и тях да спася. Моля ти се, пази детето ми, докато се върна.

Чирачето взело в ръка опърленото щъркелче и го напоило от близкото поточе с водица.

След малко щъркелът донесъл и второто щъркелче, оставил и него на чирачето и отишъл да спасява третото. Когато донесъл и него, застанал на един крак да си почине, затракал с клюн и казал на чирачето:

— Ти ми направи голяма услуга. Кажеш с какво мога да ти помогна?

— Лоши хора ме доведоха до това непознато място — казало чирачето. — Искам да се върна в родното си село. Но ме е страх от господаря. Аз имам при него една чудодейна игла, която сама шие. Искам да си я взема, но не

знам как. Сега е още много рано, той спи, но пак може да ме чуе.

Потракал умислено с клюн шареният щъркел, погледнал щъркелчетата си и казал:

— Ако постоиш при децата ми, да ги пазиш, аз ще ида в твоето село, ще се спусна през комина на шивача и ще измъкна иглата от машината.

— Ще стоя и ще ги пазя — рекло чирачето.

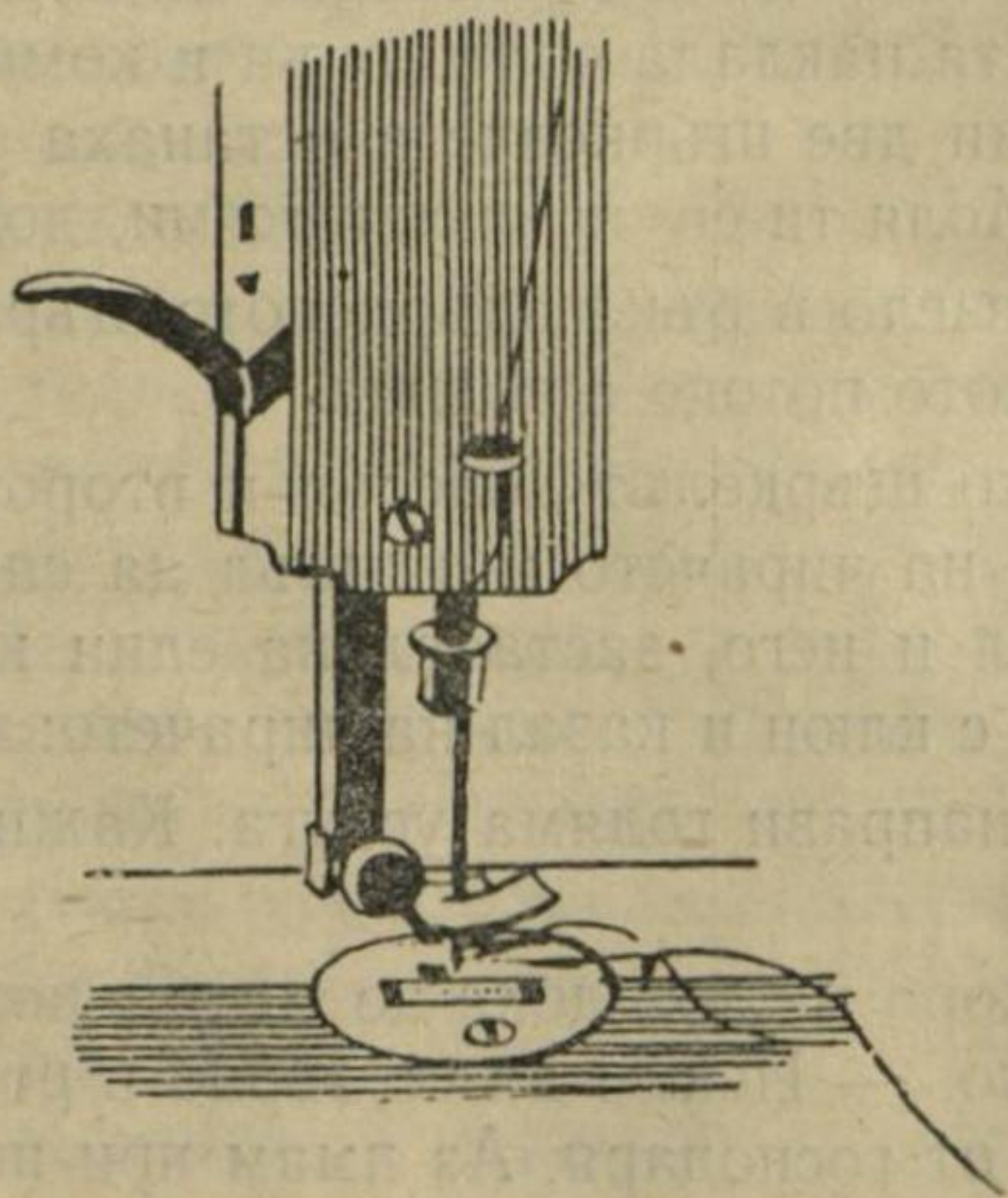
Тогава щъркелът литнал на високо и след малко донесъл чудната златна игла.

Чирачето я заболо на яката си и поблагодарило на щъркела.

Отишло в един голям град, събрало всички по-бедни шивачи и заедно си отворили шивачница. Машината със златната игла шиела денонощно, а шивачите само кроели, гладели и разнасяли ушитите дрехи.

Нямало вече бедни шивачи. А хората почнали по-често да си шият, защото плащали много малко за шев.

Всички в града обичали момчето и му били благодарни за доброто, което им направило.

ПРОКЛЕТИЯТ БИСЕР

Три дни наред старият рибар хвърлял мрежата си в морето, три дни нищо не улавял. Само водорасли и празни мидени черупки изтеглял с мрежата си.

А имал три внучета, които го чакали гладни в къщи. Всяка вечер те посрещали дядо си на брега и го питали:

— Ще си сварим ли рибена чорбица, дядо?

На четвъртия ден морето било бурно и страшно. Черни облаци пълзели по небето, но старият рибар не се уплашил от бурята. Подкарал лодката си и отишъл навътре в морето. Като орехова черупка се люшкала лодката сред вълните. Рибарят хвърлял мрежата и я изтеглял все празна. Най-послед, когато вече почнало да се стъмва, той я метнал за последен път и си помислил: „Дали и днес внучетата ще преглъщат сухия комат?“

Но още недоизрекъл тия думи, лодката толкова се наклонила, че рибарят едва не паднал във водата — мрежата била много тежка!

Зарадвал се старият рибар и издърпал тежката мрежа в лодката си, без да види в тъмното каква риба е уловил.

Отишъл си право в колибата. Внучетата му весело заскачали край него.

В мрежата пърпала голяма риба. Засмян до уши, ста-

рецът почнал да я пори и си мислел: „Ще сготвя на децата, и за утре ще остане.“

Но щом разтворил корема ѝ, вътре видял друга по-малка риба. Извадил я, почнал и нея да пори. Но в корема ѝ намерил трета риба. Порил, порил дядото рибите и във всяка риба все намирал друга, по-малка.

Най-после извадил една съвсем мъничка рибка, колкото кутлето му. Тя отваряла и затваряла уста, като че всеки миг щяла да издъхне.

— Горкото рибче! — завикало най-мъничкото внуче на рибаря. — Дядо, пусни го пак в морето!

То било най-доброто внуче — и за мравчицата имало милост.

Погледал дядото рибката, погледал, па и нему дожаляло. Грабнал я и я пуснал в пълното с вода ведро.

Рибката веднага се съвзела и проговорила с човешки глас:

— Ти си много добър, дядо! Аз съм глътнала такъв голям бисер, че с него човек може изведнъж да стане богат. Но ти не ме убивай и аз ще ти се отблагодаря!

Като чул, че рибката е глътнала бисер, дядото се зачудил и поклатил глава.

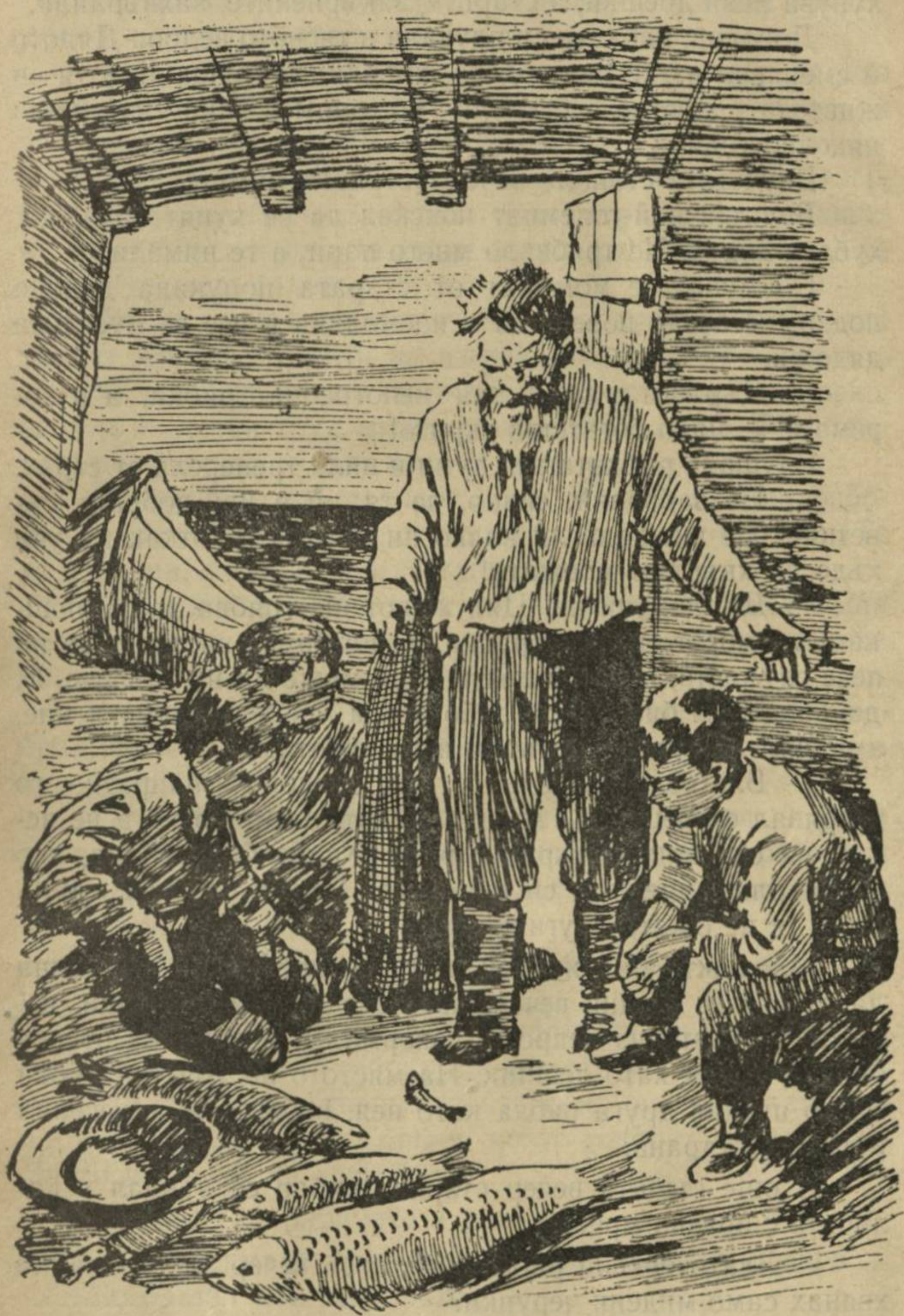
Рибката се уплашила, затреперала цяла във ведрото и пак заговорила.

— Не ме убивай, дядо! Дръж ме цял живот във ведрото, само не ме убивай! Защото, когато човек стане богат, той става зъл и почва да върши лоши дела!

Обърнал се дядото, погледнал златочервената рибка и си казал:

„Право казва рибката. Пък и каква е хубавка! Говори като човек. Ще си я държа тук, хем да ѝ се радват децата, хем да не я налапа някоя голяма риба!“

Оттогава потръгнало на дядото. Всеки ден рибката му казвала къде да хвърля мрежата си. Той отивал точно на посоченото място и изтеглял все пълни мрежи. Имало и за ядене, и за сушене, па и за продан. Внучетата му се поправили, страничките им се зачервили. Дядото почнал да им

купува нови дрешки, а старите, закърпените, захвърлили.

Доволна, рибката си плувала в тясното ведро. Дядото ѝ сменявал всеки ден водата, хвърлял ѝ трошици, а тя си живеела радостно и станала по-голяма. Така изминали няколко години. . .

Внучетата станали вече мустакати момци.

Веднъж най-големият поискал да си купят нова, похубава лодка. Но трябвало много пари, а те нямали.

Срамувал се момъкът от старата попукана дядова лодка, не искал повече да я насмолява и все се мусел на дядо си.

— Държим в къщи тая непотребна рибка, а в корема ѝ — цяло богатство скрито!

Слушала рибката тия думи и цяла треперела от страх.

— Не забравяй, синко, че тя ми е най-добрият съветник! Не виждаш ли колко ни потръгна откак ме учи къде да хвърлям мрежата!

— Да, да, учи ни! Цял живот ще трябва да се люшкаме из морето в тая черупка, да ни брули вятърът, да ни пече слънцето, а някой ден и буря може да ни отвлече. Е, да продадем бисера, да забогатеем, да добруваме и ние, а не цял живот да се мъчим и да работим!

— Благословена е работата, синко! — напразно го уверявал старецът. — Аз цял живот съм работил и не искам на старини да скръстя ръце. Какво бих правил, ако не хвърлям мрежата си в морето? Пък и свикнах с рибката, тя не е като другите риби.

Младежът бил жесток и мързелив. Искал с леснина да забогатее и една вечер, като останал сам в къщи, измъкнал рибата из ведрото, изкормил я и извадил от нея бисера, голям като лешник. На мястото на убитата рибка бързо пуснал друга рибка като нея, избягал и се заселил в далечна страна.

И още същата вечер старият рибар се върнал в колибата с празна мрежа.

— Златочервена рибке, защо тая вечер ме излъга, та хванах само мидени черупки?

Но рибката се гмуркала във водата, гълтала трошиците и не проговаряла.

На другата вечер рибарят пак се върнал с празна мрежа. Пак укорил рибката, че мълчи и не го съветва, а рибката пак не му отговорила нищо.

Като не се върнал по-големият брат и втората вечер, другите двама братя се сетили каква е работата, но нищо не казали, а почнали да ходят с дядо си в морето и да се учат и те на риболов.

Млади били те и силни и скоро изучили рибарския занаят. Ставали, преди да изгрее слънцето, пускали се в морето и вадели пълни мрежи. На сърцето им било леко, защото с честен труд си изкарвали прехраната. Само тъгата по изчезналия брат помрачавала радостта им.

Но веднъж най-малкият брат отишъл сам на риболов и срещнал сред морето рибари от други краища. Те го гледали, гледали, па го запитали:

— Ти да не си брат на еди кой си, който има къща като палат в един далечен град? Много приличаш на него...

Разпитал младият рибар за този богат човек и разбрал, че това е наистина неговият коварен брат, който откраднал бисера.

Разказали му тогава рибарите, как носели прясна риба на брат му и как той ги посрещал, взимал рибата и след това с три катинара заключвал вратата и оставал да си брой жълтиците.

Помислил най-малкият брат, помислил, па казал на рибарите:

— Слушайте, добри хора, направете ми една услуга. Като занесете риба на брат ми, кажете му, че сте видели, че имам лодка-чудотворка, която сама ме води там, където има златочервени рибки, които говорят по човешки. Друго нищо не му казвайте...

Зачудили се рибарите и рекли:

— Той няма да повярва, че риба може да говори... Но братът пак повторил:

— Вие така му кажете и ще видите как той сам ще ме намери. Не ще има нужда аз да го търся.

Като се върнал вечерта, най-малкият внук разправил на дядото и на брата си, какво се е случило.

— Добре си направил, синко — рекъл дядото. — Добре си направил. Нека дойде и като ни види, може да се разкае за грешката си и пак да пожелае да остане при нас. Макар и да е богат, щом сам живее, не ще да му е весело. Искам преди да умра да ви видя пак тримата заедно.

Не минало много време и ето една сутрин пред колибата спряла кола, впрегната в бели коне. От нея слязъл богато облечен човек. Той почукал на вратата и влязъл в колибата. Това бил богатият брат. Отдавна бил отвикнал от рибарския живот и затова колибата му се видяла мръсна и воняща, миризмата на сол и риба не му се харесвала и той смръщил нос.

— Добре дошъл, синко — зарадвал се дядото и му подал трикракото столче.

А той като всички богати хора бил надут и надменен и не седнал, а бързо заговорил:

— Дойдох при вас за добро, да ви помогна. И тримата сме вече големи мъже и ако почнем да ловим риба заедно, скоро-скоро ще забогатеем. Мен ми провървя, та дойдох да ви помогна и на вас да потръгне, да си купите нова къща, нова лодка, пък и по широкия свят да излезете. Хайде да влезем веднага в морето и да започнем още днес работа заедно.

Тъй говорел големият брат, а си мислел: „Ех, веднъж да видя къде ги води тази лодка-чудотворка, пък ще ида довечера сам и всичките златочервени рибки ще изловя и ще извадя бисерите им“.

— Сега не бива — рекъл дядото. — Бурно е днеска морето. Почакай, утре ще идеме четирмата.

Не искал да слуша големият брат. Бързал час по-скоро да излови рибките с бисерите. Издебнал, когато дядото и другите братя отишли да продават снощната риба

на пазара, оставил в колибата и хубавите си дрехи, и пълната си кесия, облякъл вехтите рибарски дрехи, метнал се в лодката и влязъл в морето.

„Щом лодката е чудотворна, тя и в бурно море ще ме заведе там, дето са рибките, които говорят по човешки“ — казвал си той и гребел с всичка сила.

Вълните подмятали лодката като сламка, облаците виснели черни и мрачни, но богатият брат продължавал да гребе и да навлиза все по-навътре в морето. Той нито чувал страшния вятър, който фучал край него, нито виждал високите вълни, които се издигали над главата му. Мислел си само за бисерите и гледал, преди да се върнат братята му и дядото, да излови всичките златочервени рибки и пак да избяга.

Изведнъж една голяма вълна блъснала силно лодката, обърнала я и богатият брат потънал в морето.

Върнали се другите двама братя с дядото и като видели дрехите и кесията, досетили се какво е станало. Въздъхнал дядото и казал:

— Не е дошъл той да ни види, нито да ни помогне, а се е подлъгал пак от рибките с бисерите. Който без труд богатее, все по-алчен става. Алчността му го погуби.

Тогава дядото взел кесията, раздал жълтиците на бедните рибари, купил нова мрежа за двамата си внуци и им поръчал все така честно да изкарват хляба си.

ПЛАЧЛИВАТА ЦАРКИНЯ

Имало едно време двама братя — единият мързелив, а другият работлив и много весел. Цял ден работел, а вечер свирел така хубаво с цафарата си, че дори птичките спирали да пеят, за да го слушат. Когато умрял баща им, големият, който бил мързелив, казал на по-малкия:

— Хайде, братко, да си поделим бащиния имот!

И почнали делбата — големият бил хитър и взел почти всичко, останало от баща им, и къщата, и кравата, и коня, а на по-малкия дал само едно сляпо ярче и едно куцо магаре.

— Ето, разделихме се по братски — казал той на по-малкия. — Ти си по-млад, затова ти се пада и по-малко.

— Разбира се — казал по-малкият. — Разделихме се по братски, сега братски да си кажем сбогом, защото аз отивам по други краища, да си вадя хляба.

Ръкували се по братски, по-малкият брат яхнал куцото магаре, прегърнал сляпата ярка, пъхнал цафарата в джоба си и тръгнал през полето.

Куцук-куцук, стигнали до една голяма поляна. Пуснал момъкът магарето си да попасе, а той изплел две кошници от пръчки и тръгнал да събира къпини. После се излегнал да си почине и почнал да мисли накъде да продължи.

Починал си, посвирил си, яхнал пак магарето и тръгнал през села и колиби. Срещали го селяни и си купували къпини.

Както си вървял с магарето и ярката, момъкът чул отдалече такава глъчка, че спрял и заоглеждал наоколо. На моста на една река видял да седят десетина души със спуснати във водата крака. Те така силно се карали и се блъскали с лакти един други, че едва не изпадали във водата. Момъкът с магарето приближил до моста и извикал:

— Е-ей, вие там, защо сте се развикали като луди? Какво не можете да поделите? Аз и брат ми така лесно разделихме бащиния си имот, а вие!

За миг хората спрели да се карат и се обърнали към него. Един извикал ядосано:

— Ела, ела насам да ни оправиш. Дойдохме на реката уж да си мием краката, а ги объркахме и сега не знаем кои крака на кого са. Затова се караме.

Тогава момъкът с куцото магаре откършил от върбата една жилава пръчка, отишъл на моста и така силно ги зашибал по голите крака, че те се разпискали и побегнали.

— Е, намерихте ли си краката? — викнал след тях момъкът, като ги гледал как тичат по полето и се смеят.

Тръгнал пак момъкът и пред една колиба видял гърбава бабичка. Тя държала отворен чувал срещу слънцето, стояла така няколко минути, после се втурвала в колибата и изтърсвала празния чувал в стаята.

Гледал момъкът, гледал, и не можал да разбере какво прави бабичката. Не се стърпял, отишъл при нея и я попитал.

— Слънце си събирам в чувала, синко. Много ми е тъмна стаята, та искам да стане по-светла!

— Ех, бабо, мислех си, че само аз съм глупав, гдето оставих целия имот на брата си, а взех само една сляпа ярка и едно куцо магаре, а то имало и от мене по-глупави. Гледай как ще вкарам слънце в стаята ти!

И нали бил много работлив, скочил от магарето, поискал от бабата чук, тесла и дъски и почнал да пробива прозорец на колибата, която била без прозорец. Бабата се зарадвала, като видяла, че стаята ѝ се напълнила със слънце. Благодарила на момъка, опекла му прясна бяла погача и той продължил по-нататък.

Но както държал ярката, изведнъж усетил нещо топло в едната си ръка. Погледнал и що да види: ярката му снесла едно златно яйце. Огледал го момъкът отсам, огледал го оттам и не можел да се начуди: нищо и никаква сляпа ярка, а златно яйце да снесе!

Зарадвал се той, погалил сляпата ярка, сложил златното яйце в джоба си и пак тръгнал напред.

Минавал през села и градове, отбивал се по кръчми и ханища, куцук-куцук, а дните се търкаляли един след друг.

Веднъж спрял в една кръчма да похапне и видял нещо много смешно. Жената на кръчмаря и трите ѝ дъщери лежели и се припичали на слънце, а мъжът месел хляб в нощвите и се потел от тежката работа.

— Защо ти месиш хляба, човече, а жените като гущери се припичат? — попитал момъкът.

— Много са мързеливи, момко. Цял ден лежат и ми се карат. Сега щом умеся и опека хляба, ще ида платно да беля на реката.

Засмял се момъкът, поклатил глава и пак си казал:

— Има и от мене по-глупави. Не съм само аз, гдето оставих целия бащин имот на брата си, а взех само едно куцо магаре и една сляпа ярка!

Похапнал си, напоил магарето, оставил го да пасе, а той се облегнал на едно дърво и почнал да свири на цафа-

рата си. И свирел така весело и хубаво, че изведнъж и булката, и трите мързеливи дъщери скочили и почнали да играят хоро. Играли, играли, докато паднали от умора.

Тогавъ мъжът бутнал нощвите с тестото и викнал:

— Хоро знаете да играете, а ви мързи работата си да вършите!

Влязъл в кръчмата да налива вино, а жените, немало що — опекли хляба.

Момъкът бил много хубав, със златноруси коси и черни очи и дъщерите много го харесали.

Почнали да си шепнат и да го поглеждат. Всяка от тях искала да се омъжи за тоя хубав и весел момък.

И като си шепнели, скарали се и почнали да се бият и да си скубят косите заради веселия свирач.

А той, като разбрал каква е работата, минал през задната врата, взел ярката си, яхнал куцото магаре и беж да го няма. Не му трябвало мързелива мома.

Когато излязъл на широкия друм, видял на едно дърво голям надпис:

„Който от царството се наеме да развесели плачливата царска дъщеря, ще получи половината царство и самата царска дъщеря за жена.“

Поклатил глава момъкът и си мислил да се върне назад, защото не го блазнело нито царство, нито царкиня, но си рекъл: „Защо да не направя едно добро? Ще опитам.“

И се отправил за царския палат.

Куцук-куцук, стигнал с магарето до желязната ограда на палата. Пред входа имало няколко златни колесници, впрегнати в бели коне. Това били колите на царе и царски синове от различни царства, дошли да развеселят плачливата царска дъщеря.

Оставил момъкът куцото магаре пред вратата, рекъл да влезе, но слугите не искали да го пуснат.

— Къде ще влизаш такъв дрипав в палата! — викнали му те. — Царят на такъв като тебе няма да даде дъщеря си!

— Аз пък да не съм изгорял за неговата ревла! — засмял се момъкът. — Дойдох само добро да направя и пак ще си ида по работата.

Тогава придворните го пуснали да влезе.

Като видял мраморната зала с лъскав под, блесналите като слънце лампи, кадифените и копринени кресла, момъкът се смаял и отворил уста от почуда. Но преди да се опомни, чул такъв силен плач, че трепнал.

Обърнал се и какво да види: на златен трон, върху пухени възглавници, седи царската дъщеря с брилянтена корона на главата и така силно реве, че сълзи като чешма текат от очите ѝ. Две белобради джуджета държат пред нея тежко сребърно ведро, гдето се стичат сълзите ѝ. Две други джуджета стоят настрана и чакат с празно ведро, та щом едното се напълни със сълзи, веднага да подложат другото. Иначе дворецът щял да потъне в сълзи.

Още повече отворил уста от почуда момъкът, когато го поканили да седне на царската трапеза между другите гости, които били дошли да развеселят царкинята. Той седнал опипом, не можел очи да свали от тая царкиня-чешма. Смешно му се видяло това и той се разсмял толкова силно, че заглушил плача на царкинята. Като чула, че я надвикват, тя спряла да плаче и погледнала с премрежени от сълзи очи момъка. Той много ѝ се харесал, но нали била глезена, пак се разревала.

Станал един царски син, облечен в бели кадифени дрехи, със сребърни нашивки, със златен меч и ѝ подал прекрасна огърлица с брилянти, големи колкото орехи. Мислел, че тя ще се зарадва и ще се усмихне. Но царкинята бутнала настрана огърлицата и още по-силно ревноала. После станал друг царски син, със златен шлем и с меч на кръста. Той поднесъл на царкинята елмазена кутия със златна игла, златни конци и златен напръстник. И той мислел, че подаръкът ще зарадва царската дъщеря.

Но царкинята блъснала елмазената кутия и пак ревноала с всичка сила.

И този царски син се оскърбил и напуснал палата, преди да е вкусил от хубавите гозби, сложени на трапезата.

Така се изредили един след друг много царе и царски синове и поднасяли от скъпи по-скъпи подаръци, но царкинята все ги отблъсквала и плачела.

Белобрадите джуджета вече за десети път подлагали празно ведро и сълзите ѝ все не се свършвали.

Тогава момъкът с куцото магаре се обърнал към нея и казал:

— Няма ли за тебе камшик, глезена царска дъще, ами си ревнала тъй, че си подлудила и цар, и цяло царство!

Царкинята се сепнала от тия думи. Никой досега не бил ѝ говорил така. Само я хвалели и успокоявали.

Тя спряла да плаче и момъкът видял колко красива била тя. Очите ѝ били бистри като планински вирове, устните — розови като горски малини, а зъбите ѝ — бели като кокичета.

Тогава той извадил цафарата си и като се облегнал на една мраморна колона, засвирил.

И толкова хубаво свирил той, че всички замлъкнали. А когато след малко засвирил весело хоро, всички стари и дебели царедворци, които били насядали край царя, рипнали и заиграли. Златните им мечове задрънчали по мраморния под. Белобрадите джуджета захвърлили ведрата, преплитали се в дългите си бради и заскачали весело. Заиграли слуги и придворни.

Скочил, без да ще, и царят с голямата черна брада, и като играел, короната му подскачала на главата, та очукала челото му.

Гледала царкинята това весело хоро, гледала, па като скочила и тя, хванала се на хорото и заиграла.

Играли така весело и лудешки, че целият дворец се клател.

Полилеите по тавана се люлеели, прозорците дрънчали и едва не се изпотрошили!

Когато най-последомомъкът спрял да свири, спряло и хорото.

Всички насядали изморени по меките кадифени кресла. Царската дъщеря отишла при баща си и рекла:
— Татко, най-после се намери жених и за мене. Ето човека, който ме развесели. Нему ще стана жена и нему ще дадеш половината си царство.

А нашият хубавец с куцото магаре, като чул тия думи, изтръпнал. Не искал той царство и глезена царска дъщеря.

Без да го видят, той се измъкнал през задната врата и яхнал магарето си. И тъкмо щял да излезе от портите, сетил се, че е забравил ярката си в кухнята при слугите. Отишъл, взел я под мишница и пак яхнал магарето.

Но усетил, че някой здраво тегли магарето за опашката. Обърнал се и видял царската дъщеря, която го гледала с тъжни очи.

— Защо бягаш от мене, чужденецо? — попитала го тя с жален глас. — Толкова ли съм грозна, та дори и от царството се отказваш?

— Много си красива, царкиньо, но не си за мене — кротко отговорил хубавият весел момък. — Не съм аз създаден да царувам, дай ми на мене на воля да скитам, с цитарата си да свиря и работа да върша. Аз ще взема жена, която няма да е хубава като тебе, но ще знае всичко да работи и ще е весела и доволна. Затова остави ме да си вървя. Не ти ли стига, че те развеселих и спрях сълзите ти?

Разплакала се от мъка царкинята и тъжно му отговорила:

— Ако ме обичаш, на всичко съм съгласна. Бих отишла с тебе накрай света, ще ти стана жена и хляба сама ще ти меся!

Не мислил повече момъкът, качил хубавицата на магарето си и беж да ги няма.

Никой от двореца не видял, че момъкът и царската дъщеря избягали.

Чак вечерта царят забелязал, че ги няма, и свикал верните си съветници да размислят какво да правят. Где се е чуло и видяло прост селски свирач царски зет да стане!

Един от съветниците предложил да хванат и затворят момъка, друг — да му отрежат главата, трети — да му дадат торба с жълтици и да го пуснат да си върви. Но царят все не се решавал, защото се боял да не заплаче отново дъщеря му.

— Най-добре е да ги намерим и да посъветваме царската дъщеря сама да се откаже от тоя глупав селски момък — казал най-умният съветник.

Пуснали потеря да ги гони.

Събрали се двеста най-смели юнаци и тръгнали по следите на бегълците. Где когото срещнали, питали — не е ли виждал да мине момък с куцо магаре и с хубавица на магарето. Но никой нищо не знаел.

Конниците пришпорили с всичка сила конете и минавали от село на село, от град на град, претърсвали всяка къща и колиба. Но от свирача, от царската дъщеря и от куцото магаре нямало ни следа.

Срещнал ги един човек и им казал:

— Толкова ли е мъчно да се открият следите на едно куцо магаре? Тръгнете и търсете къде има три стъпки, вместо четири; така ще откриете бегълците.

Ударил се по челото старият царски съветник и казал:

— Как досега не ми е дошло на ума! Хайде обратно в двореца и оттам ще тръгнем по дирите.

Докато тръгнали отново, дошла зима, паднали снегове и покрили магарешките следи.

Верните конници пет години наред търсили момъка с куцото магаре и най-после на шестата успели да открият пресни следи от куцо магаре. Тръгнали по дирите, изкачили много хълмове и най-после стигнали до един кол, на който било вързано самото магаре. То спокойно си пасяло трева. Един от конниците го развързал и го пуснал да върви пред тях, та дано им покаже пътя до къщата на свирача. Но магарето, нали си е магаре, се заинатило. Застанало на едно място като заковано и не мръдвало ни напред, ни назад. Напразно конниците го ритали и подканвали, то се дърпало и сам ревяло.

По едно време дотичало едно четиригодишно селянче с нови цървулки. То си играело с едно златно яйце и загледало уплашено магарето, защо реве.

Тогава конниците заобиколили момченцето и го запитали чие е това магаре.

— На баща ми — отговорило селянчето.

— А кой е баща ти? — запитал го най-умният царедворец и се изпъчил важно пред детето.

— Баща ми е най-добрият свирач в селото — гордо отговорило момченцето.

— Где живее баща ти, отговаряй! — извикал царедворецът.

— Е-ей там! — посочило момченцето и повело конниците.

Те яздили бавно зад него и скоро пред очите им се изправила малка къщица с голям весел двор.

Сред двора, облечена в чист селски сукман, с цвете в косата, царската дъщеря хранела гъските. Те кротичко кълвели зърна от ръката ѝ.

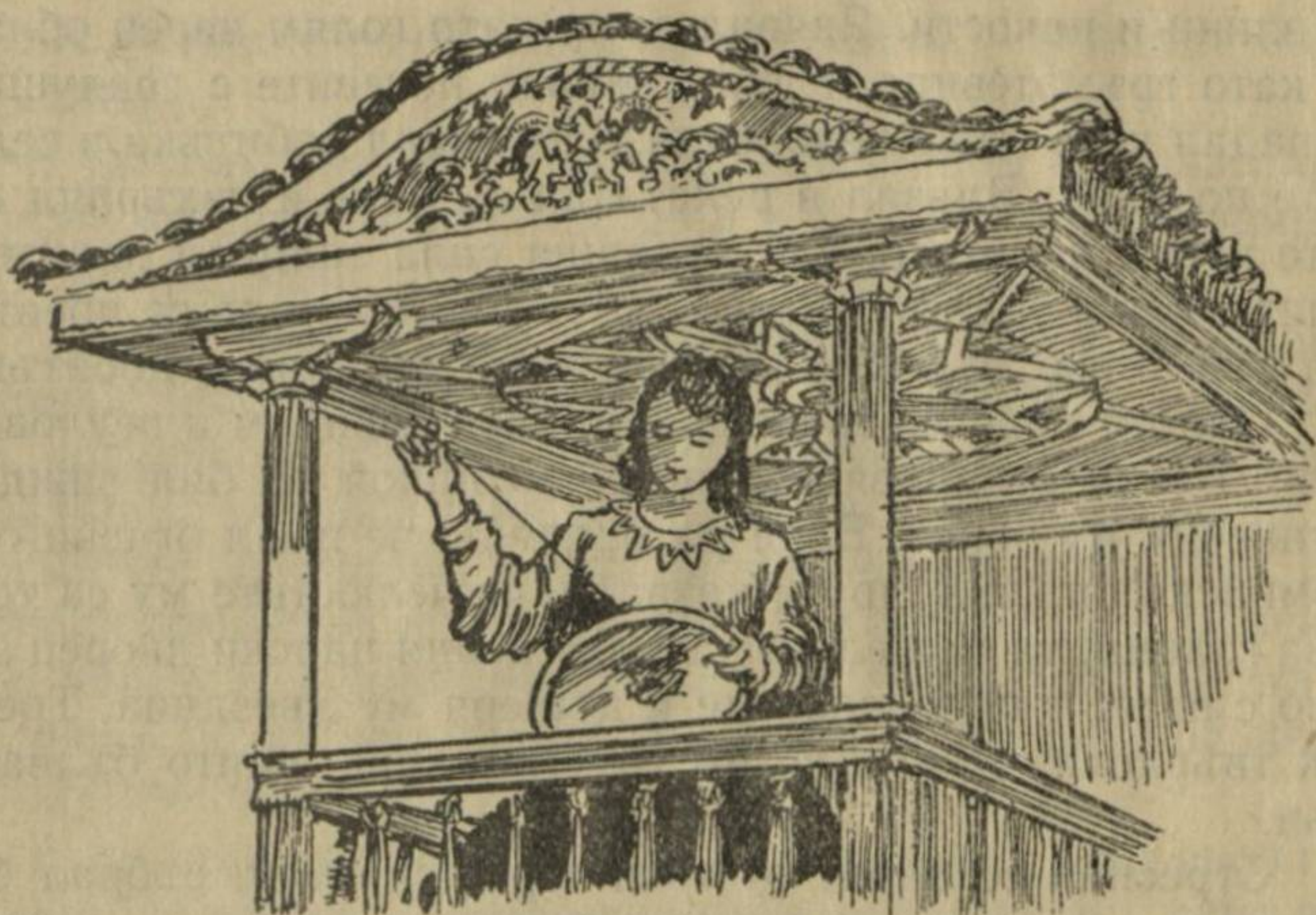
Най-умният съветник на царя не повярвал на очите си. От почуда едва не паднал от коня.

Царската дъщеря весело се засмяла и извикала:

— Връщайте се и носете поздрав на баща ми. Кажете му, че аз по цял ден работя, готвя и пера, и гъски храня, и ми е весело на душата. Само ми е жално, че не си взех за спомен двете ведра, в които ми събираха сълзите! Шях да къпя момченцето си в тях и да му разказвам каква глезла съм била и как в тия ведра са събирали сълзите ми!

Конниците нищо не казали, само се обърнали учудени, яхнали конете си и се върнали в двореца.

ТРИМАТА БОЛЯРИ

Живял някога могъщ и много богат цар. Както всички царе по света, той не обичал народа си, но и народът не го обичал, защото царят бил страшно зъл и жесток.

Обширно и хубаво било царството му, а дворецът му блестял от злато и скъпоценни камъни. В големите му градини растели вековни дъбове. Бистри водоскоци пръскали водите си и разхлаждали слънчевите пътеки.

Но от всичко най-хубава била единствената му дъщеря Звездица. Така хубаво пеела тя, че край нея се събирали всички славеи, да я слушат и да се учат как да пеят. Очите ѝ били толкова хубави, че само като погледнела някого, той ставал добър и кротък като агне.

Седяла Звездица на висок чардак в двореца, пеела и везела везмо със златни конци на сребърен гергев. И всички в царството я обичали, защото знаели, че само с един поглед може да усмири жестокостта на своя зъл баша.

Но страшен змей се появил в страната и почнал да прави злини и пакости. Явявал се ту като голям черен облак, ту като гръмотевица и унищожавал посевите с градушки, ту падал като нажежено желязо и убивал добитъка и селяните по къра. Влизал в реката да се къпе и изхърлял водите извън коритото. Със страшна сила заливал нивите и селата, завличал къщите и хамбарите. А когато се превърнел във вятър, събарял къщи и помитал хора и добитък.

Цялото царство треперело от този невидим и неуловим змей. Всеки разправял за него, но никой не бил виждал истинския му образ. Едни разправяли, че имал огнени очи и змийска опашка, други казвали, че челюстите му са толкова големи, та можел да нагълта целия царски дворец заедно с царя, с царедворците и дъщеря му Звездица. Трети пък твърдели, че има седем големи глави, които бълвали огън.

Стреснал се царят от този страшен змей, събрал болярите си на съвет, па издал заповед:

— Който убие змея, ще му дам половината от царството си и като най-голяма награда — дъщеря си Звездица за жена. А този, който се наеме да убие змея и не успее, ще бъде осъден на смърт.

Мнозина смели момци от царството искали да тръгнат да търсят змея, но се страхували да не загубят главите си и се отказвали.

Явили се тримата най-близки боляри на царя.

Единият бил най-верният болярин и се казвал Силян. Той бил много хубав момък и бил толкова силен, че от нищо не се боял. Той обичал Звездица и заради нея във време на война спасявал жестокия ѝ баща от смърт, като се изправял срещу стрелата или меча на врага.

Вторият болярин бил хитрият Вероломчо. Наричали го така, защото бил подъл и вероломен. Вероломчо така ласкаел себелюбивия цар, че той не виждал подлостите му, а го обичал и го отрупвал с подаръци. А Вероломчо се подмазвал на своя господар само заради облагите, които получавал от него. Като чул сега заповедта му, веднага на-

мислил да вземе половината от царството и хубавата царска дъщеря.

А третият юнак бил Разумчо, най-умният и справедлив болярин на царя. И той бил смел и силен, но като размислил повечко, явил се пред царя и му казал:

— Господарю, за да служа предано на народа, не бих пожалил нито за миг главата си. . . Ще отида да преследвам, колкото ми държат силите, нашия общ враг — змея, но искам да ти кажа това: ако убия змея, аз се отказвам от половината ти царство и от прекрасната царска дъщеря. Не ламтя за богатство, а пък Звездица е толкова скъпа за мене, че не искам да я направя своя жена само заради силата и смелостта си. Не знам дали тя ме обича, а не искам жена със студено сърце.

Казал това умният болярин и се поклонил пред своя господар. Но царят се разгневил и с разтреперан глас извикал:

— Ти, непокорен и жалък страхливецо! Отказваш се от най-голямата чест, която ти обещавам, само и само да запазиш главата на рамената си! Дотолкова ли ти е скъпа тая дървена глава?

— Не само за моята глава става дума, господарю. Тая глава може да ти послужи за по-друго време. Макар да я наричаш дървена, ти неведнъж си слушал съветите ѝ. И пак ще има да ги слушаш!

— Как? Ти дръзваш да ме заплашваш, жалък страхливецо! Вън! Затворете го в най-дълбоката тъмница!

Той плеснал три пъти с ръце и тринадесет черни като нощ арапи дошли и вързали ръцете и краката на Разумчо.

Тогава царят отвел другите боляри на най-високата кула на двореца и опнал на лъка си стрела. Хвърлил я на изток. Опнал друга. Нея пък хвърлил на запад.

Обърнал се царят към двамата боляри и им заповядал:

— Ти, Силяне, тръгни веднага на изток, а ти, Вероломчо, на запад! Вземете най-бързите коне от конюшната

ми, нагребете си по една шапка жълтици от хазната и тръгвайте на път! На добър ви час!

Оседлал Сиян най-белия кон от царските конюшни и препуснал на изток. Като бяло знаме се развявала гривата на коня.

А Вероломчо избрал най-черния кон, яхнал го и като тъмен облак се понесъл на запад.

Целият народ си отдъхнал спокойно: всички вярвали в силата и успеха на двамата храбри царски любимци.

Само слугата на Разумчо в мъка прекарвал дните си, загрижен за своя затворен господар. Той отивал всеки ден да го вижда. Бедният болярин вехнел и слабееел със сух хляб и вода.

Затъжила се и царската дъщеря — къде се е изгубил хубавият рус болярин. Не го виждала сутрин да препуска вихрено буйния си кон из горите край двореца. Не го виждала да опъва сребърния си лък, да мери диви гълъби в далечината!

И когато веднъж везела със златни конци името му, слугата на Разумчо съгледал шева и запитал:

— Чие име обшива твоята десница, скъпа царкиньо?

Звездица навела сините си като изумруди очи и сълзи облели белите ѝ страни. Нищо повече не казала тя, но слугата разбрал всичко. Бързо отишъл и почукал на решетката на затвора.

— Господарю — тихичко пошепнал слугата, — не скърби, а събирай сили. Царската дъщеря цял ден плаче и въздиша за тебе, а името ти на гергева везе!

Усмихнал се Разумчо щастливо. Светлина нахлула в дълбоката тъмница, гдето слънчев лъч до днес не бил проникнал. И му се сторил сладък сухият хляб, и му се сторила приятна емирисаната вода.

През това време Сиян пребродил девет страни и девет морета, надникнал във всички пещери, изкачил всички планински върхове, но никъде не можал да намери скривалището на страшния змей. А докато той се скитал из далечни

страни, змеят вършел своите поразии в царството както и преди.

Върнал се боляринът Силян, цял в дрипи и с изранени крака; белият му кон умрял по пътя от лудо препускане. Сам Силян бил бледен и мършав и гласът му едва излизал от устата. Паднал той на колене пред царя и с мъка успял да прошепне:

— Обиколих девет царства и морета и никъде не можах да намеря скривалището на този проклет змей. Ето ти главата ми, господарю, вземи я. Недостоен съм да я нося повече!

Плеснал три пъти разгневеният цар, който вярвал в силите на болярина си, и заповядал на своите хора:

— Издигнете веднага клада и жив изгорете неспособния болярин! Малко е наказанието да му се отреже главата. Нека това служи за пример на всички.

И веднага на мегдана работници започнали да издигат дървена клада. Работили и проклинали лошия цар.

Както си шиела на високия чардак на двореца, Звездица съгледала работниците, що ковели кладата.

Запитала вярната си прислужница, какво правят там долу и тя ѝ казала:

— Не знаеш ли, царкиньо? Юнакът, който отиде да убие змея, за да вземе теб и половината царство, се е завърнал. Змея не намерил и сега ще понесе наказанието си. Жив ще го изгорят.

Скочила царкинята като ужилена:

— Силян ли? Тоя добър и верен служител? Баща ми ще извърши най-голямата неправда, ако наистина направи това.

Изтичала бързо при баща си, паднала на колене пред него и казала:

— Татко, татко, така ли се отблагодаряваш на верните си хора? Спаси добрия болярин, защото иначе аз ще избягам или ще скоча от най-високата кула на двореца ти.

Очите на Звездица били така тъжни, че царят се смилил, плеснал три пъти с ръце и заповядал да развалят из-

дигнатата вече кладата. На болярина дарил живота, но го изгонил от царството си.

Ала Силян и без това вече не искал да остане в царството на тоя жесток и неблагодарен цар. Взел просяшка тояга и като последен бедняк напуснал страната. Не искал никаква милост от царя.

А докато в царството ставали тия работи, Вероломчо смело препускал на запад. Търсил той великана по гори и планини, спускал се чак на морското дъно, но нищо не намерил. Тогава започнал да напада мирни царства и да заграбва плячка. Когато наближил родното царство, убил една сърна и опръскал с кръвта ѝ дрехите си, намазал мечата си, оставил кръвта да засъхне и с песен на уста пристигнал на черния си кон.

Царят го посрещнал радостен и весел:

— Виждам по кървавите ти дрехи, че си убил змея. И му стиснал ръката.

Вероломчо бил много хитър, затова помислил, помислил, па казал:

— Царю честити, пребродих девет царства, преплувах девет морета и открих най-после страшния змей. Той имаше седем глави, но аз не се уплаших, а го нападнах и почнах да ги сека. Отсякох едната глава. Докато сечех втората, първата израсна бързо. Отсякох третата, порасна втората. Рязах седем дни и седем нощи, мечът ми се изтъпяваше, наострях го отново и пак започвах. Но главите все израстваха. Ето ме, целият съм облян в кръв, раните ми заздравяха по дългия път. Ако искаш, вземи главата ми, тя е твоя. Направих, каквото можах.

— Ти си триж за убиване — разгневил се царят. — Да падне змеят в ръцете ти и да го изтървеш!

Плеснал три пъти царят, дошли тринадесет черни като нощ арапи и го откарали в тъмница.

Наклали кладата и тръгнали да го водят на смърт.

Звездица пак видяла кладата и пак паднала на колене пред баща си. Но сега той отбягвал да срещне очите ѝ, защото знаел силата им и не искал да прости на тоя нехаен

юнак, гдето изтървал намерения змей. Напразно се молила и плакала Звездица. Огньовете облизали краката на Вероломчо, той пламнал като факла и изгорял на кладата.

Научил се Разумчо за смъртта на Вероломчо и бягството на Силяна. Натъжило се сърцето му за Силяна, който му бил верен приятел. За Вероломчо не скърбял много, защото знаел, че е хитър, лъжлив и вероломен.

Дълго мислил какво да направи, за да излезе от тъмницата. Не искал да бяга оттам, макар че слугата му го карал. Той бил честен болярин и се надявал, че царят може да се разкае за несправедливостта си към него.

А Звездица плачела ден и нощ. Напразно кацали славеите по клоните на дърветата, за да слушат песента ѝ — тя сякаш замлъкнала завинаги.

Звездица шиела мълчаливо на сребърния си гергев и ръката ѝ неволно везела името на Разумчо.

Видял веднъж баща ѝ името на болярина си, ушито със златни конци, сепнал се и попитал слугите:

— Едно време хвърлих в тъмница болярина Разумчо. Какво стана той — жив ли е, или умрял?

— Жив е, господарю, жив е и казва, че ако излезе на свобода, той и само той ще убие змея.

Тогава царят плеснал три пъти с ръце и заповядал да доведат Разумчо при него.

Тринадесет черни като нощ арапи довели отслабналия болярин.

Смаял се царят, като видял някогашния си съветник, но не искал да се издаде, та казал:

— Ето докъде те доведе своята твърда дървена глава. Сега и да искаш, не можеш да убиеш змея. Та ти едва се крепиш на краката си!

Не се поклонил Разумчо пред царя, а твърдо и разпалено заявил:

— Не съм слаб, господарю, както изглеждам. Едно време аз се отказах от царството и дъщеря ти, но сега друго ще ти кажа: пак се отказвам от царството ти, стига ми и това, което имам, но от царкиня Звездица няма никога да

се откажа. Зарад нея и за народа си ще тръгна по света и ще гоня страшния змей. Ако убия змея, ще ми дадеш Звездица за жена; ако ли не — по-добре вземи главата ми, защото животът ми без Звездица няма да ми е вече мил!

Дал му тогава царят най-хубавия кон от конюшните си и две шапки жълтици, но боляринът казал:

— Не ми трябва жълтиците ти, царю честити. Позволи ми само да се сбогувам със Звездица. Това е единствената ми молба към тебе.

Плеснал с ръце царят и тринадесет тъмни като нощ арапи довели дъщеря му бледна и отслабнала. Бисерите по златотъканата ѝ дреха блестели като звезди, но още поблестящи били хубавите ѝ очи, пълни със сълзи.

Тя влязла при баща си тъжна и тънка като вейка, но когато познала Разумчо, весело се изправила и усмивка отново цъфнала на повехналото ѝ лице.

— Боляринът Разумчо отива да убие змея, дъще — казал ѝ царят, — и пожела да се сбогува с тебе.

Царската дъщеря протегнала двете си бели ръце към юнака и с усмивка го изпратила на север, накъдето отлетяла опнатата стрела на баща ѝ.

Но Разумчо не тръгнал през девет земи и морета. Не обходил планини и пещери. Той седнал да премисли какво да направи. Мислил, мислил, дни и нощи, и най-после измислил. Поръчал да направят едно остро високо желязо и го забил сред нивите, където най-често бушувал змеят.

Седнал тогава и зачакал. Задал се тъмен къдрав облак и запълзял по небето. Засвяткало се и в цялото царство започнали да се вайкат заедно с младата царкиня: „Разумчо не е успял да убие змея! Ето го, пак иде. Отиде главата на хубавия болярин!“

Но когато страшният змей почнал да бушува по небето със своите огнени мечове, изведнъж народът видял как се превърнал в огнена стрела, спуснал се като змия по забитото на полето желязо и със страшен трясък се врязал в земята. Кравите и стадата си пасели спокойно и не изгорели като въглен, както ставало досега.

Разсърдил се вкараният в земята змей и се превърнал във вятър. Завил и засъскал — мислел, че ей сега ще вдигне покривите на къщите; но станало чудо. Разумчо взел два големи воденични камъка, сложил ги един върху друг и ги свързал с висок стълб; на върха му прикрепил дълги дъсчени перки. Сам змеят се вплел в дъсчените крила, завъртял ги, завъртели се камъните и почнали да мелят житото, що падало от коша, вързан над тях. Въртял змеят перките и дълго не можел да се измъкне от тая клопка. Камъните се търкали един в друг и брашното се сипело в сандъка.

А какво да прави с реката? Събрал Разумчо много смели хора и накарал да оградят бреговете ѝ с високи каменни зидове. Колкото ѝ да се плискала водата в тях, те я задържали и не ѝ позволявали да залее нивите, да отнесе имота на хората.

И когато змеят се втурнал да се окъпе в реката, тя не преляла през високите каменни брегове, а спокойно си течела в коритото. Ни добитък, ни хора, ни къщи били отвлечени.

Тогава Разумчо се върнал при царя, който го посрещнал с думите:

— Разкажи какво си направил!

Разумчо започнал спокойно:

— Царю честити, аз не прободох с меч тялото на змея, не рязах седемте му глави, както те лъжеше хитрецът Вероломчо, не го търсих по планини и по морета. Ето аз надхитрих страшния змей и сега той не може да прави вече пакости. Аз го вкарах в земята с хитрост. Увлякох го да се върти в капан и насила да върши работа. Безсилен е сега той и когато се къпе. Не стига ли това, че обезвредих змея, господарю? Той вече не е вреден, а дори полезен. Ако намираш още, че главата ми е дървена, вземи я от рамената ми или ме изгори на клада.

Но очите на царкиня Звездица плахо го погледнали. Царят се усмихнал, взел ръката на Звездица, сложил я в ръката на Разумчо и казал:

— Не е дървена тая глава, сине мой! Ти се отказваш от полсвината царство, което ти се пада, но аз ти го оставам цялото. Не бях аз умен цар, не бива повече да управлявам. Ето ти и моята Звездица.

Не се противил вече умният болярин и приел царството, което му предал царят. Пратил тогава Разумчо пратеници да търсят и открият приятеля му Силян, който бил напуснал родината си с просяшка тояга.

Когато най-после върнали Силяна в прости овчарски дрехи и с кривак в ръка, Разумчо му дал вместо скъсания кожух златотъкани одежди, а в ръката му вместо кривака сложил златен жезъл. И го взел при себе си за най-добър съветник.

Отдъхнал си народът от пакостите на змея и от жестокия цар.

На царската сватба бил поканен целият народ: от най-богатата къща до най-бедната колиба. Всички се веселили три дни и три нощи.

ОМАГЬОСАНИЯТ ЦАРСКИ СИН

Един баща имал три дъщери — двете по-големи били много разглезени и постоянно искали от баща си скъпи рокли и накити, а най-малката била толкова добра, колкото и хубава. Тя знаела, че най-хубавият накит е младостта и никога не искала нищо.

Веднъж, като тръгвал за далечни страни по търговия, бащата запитал дъщерите си, какви подаръци искат да им донесе. Голямата поискала златни чехли, по-малката — обеци, а най-малката — нищо. И когато бащата почнал да настоява и да я пита какво да ѝ донесе, тя скромно отговорила:

— Щом толкова искаш и на мен да донесеш подарък, донеси ми една червена роза!

Вдигнал рамене бащата, учуден от скромното желание на момичето, и обещал да ѝ донесе червена роза.

Пътувал той, пътувал, обходил много земи, преплувал много морета и като спечелил пари, купил златни чехли и диамантени обеци на по-големите си дъщери. Тръгнал да търси червена роза за малката. Но било зима и роза никъде не можело да се намери.

Тогава той пришпорил коня и тръгнал да се прибира в страната си.

Но като стигнал до един кръстопът, забелязал, че конят му почва да пръхти и да се дърпа назад. Учудил се търговецът и слязъл да огледа наоколо.

Вече притъмнявало, та едва можал да съгледа в далечината замък с висока кула, на която се развявало червено знаме.

Вързал коня си за едно дърво и тръгнал към замъка. Отвътре не се чувал никакъв шум, като че там не живеели хора. Влязъл, почнал да оглежда градината и ахнал от почуда. На един розов храст цъфтели такива хубави червени рози, че търговецът, без да се замисли, откъснал най-голямата.

Но едва я откъснал и страшен гръм разтърсил небето. Появило се едно чудовище с огнени крила, обвито в облаци пушек. Очите му изпускали светкавици, Устата му била толкова голяма, че стигала чак до ушите; тялото му било цялото люспесто като на риба.

Чудовището засъскало над главата на търговеца, а от огъня, що бълвала голямата му уста, въздухът наоколо се напекъл като в пещ.

— Кой си ти и как дръзна да откъснеш най-хубавата роза от градината ми? Пригответи се сега да умреш. Оставам ти сам да избереш смъртта си: да те опека жив, да те обеса или да ти отрежа главата.

Разтреперал се от страх търговецът и казал:

— Ако знаех, че тая роза ти е толкова скъпа, никога не бих я откъснал. Най-малката ми дъщеря пожела от дългия си път да ѝ донеса само една роза. Обиколих всички градини — никъде нямаше. Затова се осмелих да откъсна тая червена роза от твоята градина. Дъщеря ми е много до-

бро момиче! Беше ми мъчно да не изпълня скромното ѝ желание. О, как би се разкайвала тя, ако знаеше!

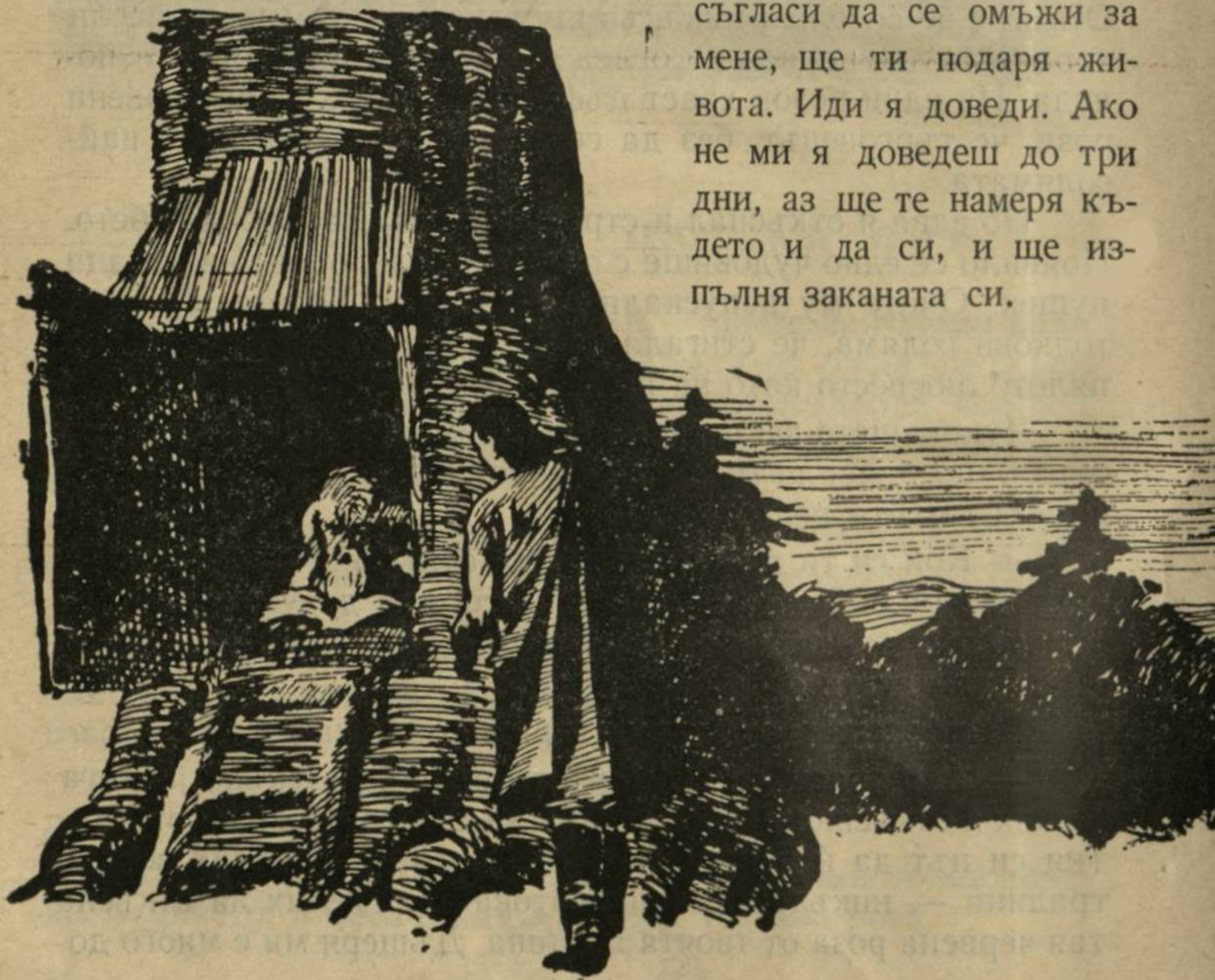
Чудовището се вслушало в думите на бащата и попитало:

— Като е толкова добра дъщеря ти и толкова много те обича, би ли пожелала да те спаси от смърт?

— Тя би направила всичко, за да ме спаси, в това съм сигурен, но тя нито знае, нито предполага какво ме очаква сега. Пък и какво може да направи за мене едно младо момиче?

Тогава чудовището се извило над главата на търговеца, избълвало още веднъж дим и пламък и казало с гръмовен глас:

— Ако иска, тя може да те спаси. Кажи ѝ, че ако се съгласи да се омъжи за мене, ще ти подаря живота. Иди я доведи. Ако не ми я доведеш до три дни, аз ще те намеря където и да си, и ще изпълня закана си.

Още повече се изплашил бащата и не знаел какво да отговори на чудовището. Той предпочитал да умре, отколкото да омъжи детето си за такова плашило. Но искал да се прости с дъщерите си и тогава да умре.

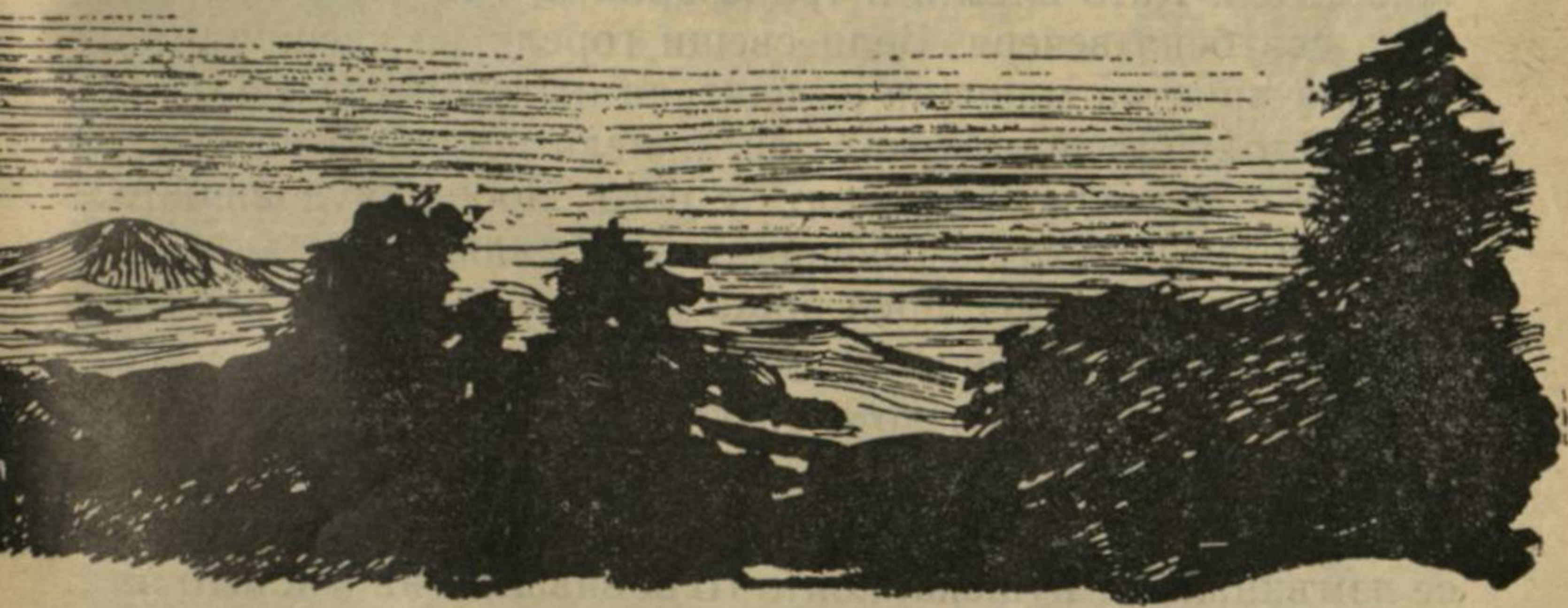
— Ще ѝ кажа — рекъл той и тръгнал към коня си. — Честна дума ти давам, че ще дойда пак, за да посрещна смъртта.

Тогавъ чудовището се превърнало на черен облак и изчезнало в градината.

Яхнал бащата коня си и тъжен пристигнал в страната си.

Двете му по-големи дъщери го запитали за подаръците. Едната грабнала бързо златните чехли и затанцувала по стаята весело, без дори да благодари на баща си, а другата сложила обещите на ушите си и изтичала да се огледа. Но нито едната, нито другата забелязали мъката на баща си. Само най-малката дъщеря се приближила до него с наскърбено лице и запитала какво му е.

Той разказал цялата случка с розата и чудовището и ѝ казал, че утре ще отпътува сам при него и ще дочака смъртта си.

Заплакало от мъка момичето, после прегърнало баща си и рекло:

— Не скърби, татко, и не мисли, че ще те оставя да умреш зарад мене. Ще ме отведеш и аз ще се омъжа за чудовището. Злото не е толкова страшно и непоправимо.

Бащата не се съгласявал, а другите две дъщери, като чули, почнали да се присмиват на сестра си, че ще се омъжи за чудовище.

На другия ден търговецът качил момичето си на коня и тръгнал към градината на чудовището. Като стигнали до кръстопътя, конят пак почнал да пръхти и да се дърпа. Бащата пак го вързал за дървото и повел момичето към градината. Сега на кулата се развявало бяло знаме.

Пак се чул същият гръм, пак затрещели светкавици в небето и сред гъст пушек на огнени крила се спуснало чудовището и забълвало пламъци.

То се учудило, като видяло колко хубаво било момичето и казало:

— Ти трябва да имаш и прекрасна душа, щом се жертвуваш за баща си.

Вратата на замъка се разтвори и бащата и момичето влезли по разкошни мраморни стъпала.

Такава прелест момичето не било виждало никога през живота си. Като влезли в трапезарията, там била приготвена сватбена вечеря. Бели свещи горели по свещниците. Хубава приятна миризма се вдигала от гозбите. Бащата и момичето забравили мъката си, приели поканата на чудовището и седнали да вечерят с него. После чудовището сложило на пръста на годеницата си брилянтен пръстен и поискало да я целуне пред баща ѝ.

Нито бащата, нито чудовището очаквали, че тя така спокойно ще подаде челото си да го целуне чудовището с тая голяма огнена уста.

И станало чудо: щом целунало момичето, чудовището се измъкнало от пушека, който го обвивал, и на мястото на грозния звяр се появил млад момък с хубава усмивка на устата.

СЕРПЕНТИНА И ОУРАНИОН ОТЪ МОИСТА СЪВЪЩАВА СЪ СЪВЪЩАВА СЪ

— Мила моя, на тебе дължа спасението си — казал той и замилвал русите коси на момичето. — Зла магьосница ме превърна от царски син в грозно чудовище. Силата на магията беше дотогава, докато добро момиче приеме целувката ми без погнуса. Ти беше толкова добра, че разкъса магията. Сега ще бъдеш моя любима съпруга и истинска царица на тая страна.

И бащата, и момичето заплакали от радост. Бащата веднага се върнал да доведе и другите си дъщери. След няколко дена отпразнували сватбата. Двете по-малки сестри се прегръщали от радост, но най-голямата била много недоволна от тази сватба. Тя харесала царския син и се ядосала, че вместо малката не отишла тя с баща си.

Царският син подарил на жена си едно вълшебно огледало, в което, като се огледа и поиска нещо, желанието ѝ веднага се изпълнявало.

И сред зима да поиска череши или ягоди, плодовете веднага се явявали на масата пред нея. А ако поискала сребърни или златни обувки — те изведнъж се намирали пред краката ѝ.

Стопила се от завист голямата сестра и станала още по-грозна и слаба. Никой не искал да се ожени за нея, макар че сестра ѝ давала голям зестра, ако се намери някой да я вземе. Тя я обичала и не знаела, че сестра ѝ завижда и ѝ желае злото.

Средната сестра била по-добра, омъжила се и натоварена със скъпи подаръци, заминала с мъжа си за друга далечна страна.

Огледалото си най-малката дъщеря държала винаги под ключ, защото така ѝ бил казал царският син.

Но веднъж голямата сестра се примолила да ѝ го даде в ръка, за да го разгледва по-отблизо. Малката се съгласила и ѝ го дала. Тогава сестрата нарочно изтърввала огледалото, то паднало на мраморния под и се счупило на много парчета. Уплашила се царицата да не разсърди мъжа си и бързо събрала късчетата в едно чекмедже. Но злата ѝ сестра успяла да скрие най-голямото парче в пазвата си.

Като си отишла в къщи, погледнала в огледалото, видяла образа си и пожелала сестра ѝ да заспи и да не се събуди, докато мъжът ѝ е жив.

След това бързо се качила в колата, която царският син ѝ бил подарил, и се върнала в палата да види какво става със сестра ѝ. Тя вече спяла дълбок сън и никой не можел да я събуди.

Плакал от мъка царският син, виждал, че сърцето ѝ бие и че тя не е мъртва, но не можел нищо да направи. Събрал най-добрите лекари, но всички вдигали безпомощно рамена.

Тръгнал тогава нещастният принц по земята, да търси лек за своята спяща жена.

Ходил седем дни и седем нощи, без да сложи троха хляб или капка вода в устата си, и от скръб заприличал на сянка. Спрял в една тъмна гора.

В хралупата на едно дърво съгледал стар дядо с дълга брада. Той четял някаква дебела книга.

— Живо-здрaво, старче — казал с тъжен глас царският син. — Не знаеш ли някакъв лек против дълбок сън? Ето вече четирсет дни, откак жена ми спи и никой не може да я събуди.

Старецът се зачел още по-унесено в дебелата книга, а след малко казал:

— За жена си ще намериш лек, като преминеш три планини, три гори и три езера. Ще стигнеш до една дълбока пещера, която има три входа. Трябва да налучкаш истинския вход, който ще те заведе по подземни пътища под една висока планина. Там ще намериш желязна врата със седем катинара. Трябва да отключиш и седемте катинара, да влезеш в една пуста къща, да отвориш капака на избата и вътре ще намериш една плесенясала делва. В тая делва има едно яйце. Като счупиш яйцето, в него ще намериш шишенце със зелена вода. Щом попръскаш с тая вода жена си, тя ще се събуди и ще заживеете отново щастливо.

Тръгнал тогава царският син през три планини, три гори и три езера. Преминал ги с много премеждия. Напад-

нали го разбойници, взели му всичките пари, които носил със себе си, съблекли му мантията, везана със злато и сребро, искали да вземат и коня му, но той храбро се борил с тях и макар че били мнозина, успял да ги победи и да продължи пътя си. Когато стигнал до пещерата с трите входа, взел наслуки първия и останал много зачуден. Той го извел в едно царство, дето слънцето изгрявало от запад, корабите плавали с носа назад, а хората вървели с петите напред. Стрелките на часовниците се движели в обратна посока.

Запитал той един човек, защо ходи така с гърба напред, а той му отговорил:

— Ти вървиш по обратна посока! Сбъркал си входа!

Тогава чак се сетил царският син, че е трябвало да вземе друг път. Върнал се назад и се озовал пак пред пещерата с трите входа, мислил, мислил кой ще е верният вход, и тръгнал пак наслуки през втория.

Но тука го чакало второ чудо — градът, в който влязъл, бил като мъртъв. Чешмите, както си течели някога, сега стоели със замръзнали струи. Хората, както си вървели с единия крак по-напред от другия, тъй и останали като вкаменени. Една жена вдигнала пред прага метлата, да удари едно рошаво слугинче, и ръката ѝ останала замръзнала във въздуха. Един ездач седял вдървен на коня си. Във файтони и коли, спрели наред пътя, седели хора — едни с кошници в ръце, други с разтворени вестници; имало и деца със захапани гевреци.

Гледал, гледал царският син, уплашил се и се върнал назад.

Тръгнал по третия път. Този път бил верният и го отвел до една подземна къща. На вратата ѝ имало седем катинара. Той изкъртил и седемте катинара, защото обичал жена си и любовта му давала сила, и се озовал в пустата къща. Спуснал се през капака, като мислел, че е към края на изпитанията, но веднага, ужасен, се отдръпнал: в делвата гъмжело цяло кълбо отровни змии. Как да бръкне и

извади яйцето, когато то никакво не се виждало под змиите?

Затворил бързо капака на делвата и почнал да обмисля какво да прави. Да бръкне с меча си и да почне да сече кълбото от змии било опасно, защото те можели да изскочат от делвата, да полазят по краката му и да го ухапят. А той трябвало да стигне невредим до двореца си, за да спаси любимата си жена. Пък и яйцето можело да се счупи, че и стъклото, което се намирало в него.

Навел глава и се замислил. В краката му подскачали едри плъхове, по стените пълзели паяци — големи като орехи, — толкова запустяла била тая къща. Но той бил смел и силен — от плъхове и паяци не се плашел.

Тогава царският син се сетил какво да направи. Пооткрехнал капака на делвата и оттам се подала главата на една змия. Той я отрязал бързо с меча си. Открехнал пак капака и пак едно змийче подало главата си. Царският син отрязал и неговата глава. Така правил, докато всички змии били избити освен една, която извадила глава и с раздвоения си език жаловито се замолила:

— Пощади ме, моля ти се, юначе, защото аз съм последната от змийския дом. Ако убиеш и мене, ще се свърши нашият род. Ако пощадиш живота ми, ще ти услужа, когато се намираш в нужда. Тупни три пъти с крак и аз веднага ще дойда при тебе!

Оставил царският син змията, да се измъкне и да си иде, тогава внимателно изтърсил убитите змии от делвата и най-отдолу наистина намерил едно яйце. Чукнал го внимателно и вътре намерил плоско шишенце с прозрачна зеленикава вода.

Стиснал шишенцето в ръка и с разтуптяно сърце отворил вратата, да излезе и стигне час по-скоро в царството си, за да поръси заспалата си жена.

Но сега пред вратата стояло триглаво куче и с лай посрещнало смелия царски син. Замахнал той и отсякъл с меча си едната му глава, но докато отсече втората, първата

пак пораснала. Сепнал се тогава юнакът, спомнил си за змията и тропнал три пъти с крак.

Змията застанала пред него и казала:

— Какво искаш от мене, юначе?

Царският син ѝ разправил за триглавото куче.

— Вземи тази шапка — рекла змията, — сложи я на главата си и ще станеш невидим.

Грабнал царският син шапката, сложил я на главата си, станал невидим и минал край кучето свободно. То усетило само миризма на човешко месо, изръмжало, но после пак спокойно си клекнало пред входа.

Намерил царският син коня си, яхнал го бързо и тръгнал обратно на път.

Но нали имал много добро сърце, спомнил си за оня град, който спял дълбок сън, и решил да иде дотам — с целебната вода да помогне на заспалите.

И наистина, щом поръсил само няколко капчици във въздуха, хората един по един почнали да се събуждат. Жената, която била замахнала с метлата да удари слугинчето си, отворила очи, но не успяла да го удари, защото то бързо избягало. Детето, което било заспало с нахапан геврек, се събудило и дояло геврека си. Ездачът, който бил заспал на коня си, също отворил очи, огледал се учудено, плеснал с камшика си и конят полетял напред. Така един след друг всички заспали жители на града се събудили и започнали всекидневния си живот.

Доволен от доброто си дело, царският син в луд бяг се спуснал към своето царство. В палата си намерил бащата и добрата сестра, седнали до заспалата, и двамата потънали в сълзи. Той паднал изтощен на стола и им казал:

— Татко, сестро! Злото вече се свърши. Намерих лек! Вие ме почакайте тука, аз ще ида да се измия след дългия път, а после ще дойда и ще събудя царкинята. Тя не бива да ме види толкова мръсен и прашен.

Бащата се разплакал сега от радост и с нетърпение зачакал зетя си.

А царският син, както се миел, случайно видял през откритата врата голямата сестра на жена си да се оглежда в парченце счупено огледало и гласно да изказва желанията си:

— Искам час по-скоро да се върне царският син, не мога повече да го чакам, искам да облека булченска премяна!

Едва сега царският син разбрал злите ѝ планове. Сетил се за изчезналото огледало и бързо се втурнал в стаята при нея. Като го видяла, тя извикала едновременно от уплаха и от радост, но той не я погледнал, а грабнал счупеното огледало от ръката ѝ, без да ѝ каже ни дума.

Отишъл тогава в стаята си, тропнал три пъти с крак и змията веднага се появила пред него.

— Искам това счупено огледало веднъж завинаги да изчезне, защото то донесе толкова нещастия в моя дом.

Изведнъж късчето огледало в ръцете му изчезнало, а като погледнал в чекмеджето, дето били другите парчета, там нямало нищо освен сребърната дръжка на огледалото.

Когато минал край балдъза си, царският син ѝ казал:

— Ела да видиш как ще събудя от дълбокия сън сестра ти! Цял живот бих живял в скръб по милата си жена, но за такава грозница като тебе дори и вълшебното огледало не би ме заставило да се ожения!

Тогава момата се засрамила, ядосана напуснала палата и никога вече не се върнала там.

А царският син попръскал лицето на жена си, тя отворила хубавите си очи, погледнала баща си, мъжа си и любимата си сестра и с прозявка казала:

— Колко хубаво съм спала! Трябва да е вече време за обяд!

И отново заживели щастливо и прещастливо.

УМНИЯТ ЗАЕК

В една далечна гора имало един лъв. Той бил много кръвожаден. Не минавало ден да не изяде кротка овчица, бързонога сърна или плашливо зайче. В цялата гора животните треперели от страх, когато минавал по тесните пътеки и търсел лов.

Изплашените зверове се събрали и почнали да мислят какво да правят с лъва. Как да го накарат да бъде по-милостив. Но какво можели да направят? Нали бил цар, каквото си искал, това и вършел. Трябвало да му се подчиняват.

Мислили, мислили, най-после намислили да хвърлят жребий. Комуто се падне смърт, сам да отива при лъва, да бъде изяден. Така поне другите животни ще живеят спокойно, докато дойде и техният ред.

Като решили това, отишли и съобщили на лъва. Той останал много доволен. Какво по-хубаво? Няма да скита да ги търси по гората, а те сами ще му влизат в устата. Ще се изляга в леговището си и ще чака да му идат на крака, за да ги изяде.

Така минала зимата.

Веднѣж, когато пролетното слънце се показвало зад високите върхове, на сивото плашливо зайче се паднало жребий да нахрани лъва.

Никак не му се отивало на зайчето. Та как да умре, когато е още толкова младо, а толкова хубав бил животът в гората, пък и самата гора! Кокиченцата подавали звънчетата, потоците весело клокочели! Мислило зайчето, мислило и намислило. Отишло при сивата катеричка, която в тоя миг чупела със зъби едно костеливо орехче.

— Аз ще надхитря нашия цар и ще спася цялата гора от него. Не ще му се оставя да закуси с мене. Ще видиш!

— Ами, не друг, а ти! Страхливец! Кума Лиса със своята хитрост не му избягала, еленът с тия дълги рога... та ти!

И катеричката се засмяла от все сърце.

Но зайчето не се отчаяло. Чакало да мине сутринта и тогава бавно се запътило към леговището на лъва.

Щом наближило, втурнало се и така бягало, че ушите му се допирали до гърба. Едва стигнало пред лъва, а той цял запенен от гняв се развикал:

— Защо закъсня толкова? Искаш да ме накараш да умра от глад ли?

Но зайчето смирено коленичило и с най-кротък глас казало:

— Господарю, прости на твоя верен поданик! Преди да ме накажеш, изслушай ме и не разваляй напразно апетита си с излишен гняв.

Лъвът приклеknал гордо срещу зайчето и казал:

— Говори, глупако!

Изправило зайчето чак сега ушите си и почнало да лъже:

— Господарю, аз не бях изпратен за закуска. Аз трябваше да ти послужа за обяд. Тръгнахме две зайчета — аз, и това за закуската ти, — но изведнѣж ни среща при кладенеца друг лъв и казва: „Стойте! Ни крачка повече! Ще ви изям!“ — „Как — казвам му аз — ще ни изядеш, когато ние сме пратени за закуска и обяд на нашия цар!“ Та

като ревна оня ми ти лъв! „Цар ли? — казва. — Аз съм тука царят, никой друг...“ Хвърли се и изяде закуската ти, а аз, като плюх на краката си, въздуха режах по пътя... И затова идвам късно за закуска, а рано за обяд...

Кипнал лъвът от гняв. Цар ли? Кой друг смее да се препоръчва за цар?

— Какъв беше тоя лъв? — попитал с пяна на уста царят на животните.

— Досущ приличаше на тебе, господарю, само че нямаше тая благородна осанка. Ти си един. А иначе — голям колкото тебе, и гривата му като твоята...

— Заведи ме при тоя самозван цар! — изревал така силно лъвът, че цялата гора се затресла.

— Ще те заведа, царю, защо не!

Вървели, вървели, стигнали до дълбок кладенец на края на едно село. Зайчето показало водата и рекло:

— Ей тука се скри!

Лъвът надникнал и като видял там образа на един лъв, изревал и се хвърлил във водата. Кладенецът бил много дълбок. Лъвът веднага потънал и се удавил.

Така умното зайче спасило и себе си, и цялото животинско царство от кръвожадния цар.

ДВАМАТА ЛЪЖЦИ

Живели някога двама лъжци — Гунчо и Мунчо.

Веднъж Гунчо нарамил чувал с трева, а отгоре сложил малко вълна. Тръгнал да изкачва баира, да продаде вълната в съседното село. Не щеш ли — насреща му Мунчо, нарамил чувал. Наблъскал го с черупки, а отгоре — малко орехи.

— Накъде? — попитал Гунчо от Лъжене.

— Към Лъжене, за да продам тоя чувал с орехи — отговорил Мунчо от Мижене. — А ти накъде?

— Аз пък към Мижене, да продам тая вълна... Виж ти каква среща.

Седят двамата лъжци на баира, а от челата им пот тече. Такава жега било!

— Знаеш ли какво измислих — рекъл Гунчо от Лъжене. — Дето аз ще бѣхтя път до Мижене, а ти до Лъжене, я да си разменим чувалите и всеки да се върне там, отдето е тръгнал и да продаде стоката. Бива ли?

— Бива, защо да не бива — рекъл Мунчо от Мижене и си разменили чувалите.

Повървели, повървели — един на юг, друг на север, докато се изгубили от очи. После всеки погледнал в чувала си. Разбрали, че един друг са се излъгали. Тръгнали тогава обратно и на баира пак се срещнали.

— Брей — казал Гунчо. — Аз мислех, че съм те излъгал, а то излезе, че и ти знаеш добре да лъжеш. Искаш ли да се побратимим?

— Искам, защо да не искам — казал Мунчо и си стиснали ръцете.

Захвърлили чувалите и тръгнали да си търсят в трето село късмета.

Ходили, ходили и спрели при една баба. Тя търсела ратай. Харесала бабата и двамата и им рекла:

— Я останете при мене. Ти, Гунчо, ще караш кравата на паша и ще ѝ свириш с гайда. Тя знае да играе ръченица. А ти, Мунчо, ще почистваш в къщи и сметта ще хвърляш в съседския двор. Това ще ви е работата. Съгласни ли сте?

— Съгласни сме, защо да не сме съгласни — отговорили двамата и веднага се заловили за работа.

Гунчо взел гайдата и право на пасището! Но оная ми ти крава, като се юрнала да тича, не може да я стигне. Той ѝ свири, дано се умири и да заиграе ръченица, а тя бяга ли, бяга... Той я подгони натук, а тя бяга натам. Цял ден като луд тичал подир нея, докато капнал от умора и се прибрал вир-вода в къщи. Не му останало време и хляба си да изяде.

А пък Мунчо в това време помел стаята, изчистил обора, прибрал сметта и я хвърлил в съседския двор. Но като излезли съседите, като го хванали, та бой, бой едва останал жив.

Събрали се вечерта двамата побратими и се питат кой как е прекарал.

— Аз — казва Мунчо — изчистих къщата и хвърлих боклука в двора на съседите, а те ме поканиха на печено агне и червено вино. Та ти казвам, братко, едно ядене, едно пиене Още ми тежи на стомаха

— Пък аз — подхванал Гунчо, — като надух гайдата, че като се разигра оная ми ти крава, друса ли, друса ръченица. Да си умреш от смях. Аз свиря, тя играе, после и аз заиграх с нея, та чак досега Гледай цървулите си изкъсах от скачане. И хляба си нямах време да изям.

— Хайде тогава да си сменим работата — предложил Мунчо. — Утре аз да паса кравата и да ѝ свиря, а ти хвърли сметта в съседския двор, та и ти да си хапнеш и пийнеш. Нали сме пусти побратими, да се приглеждаме.

На другата вечер се срещнали — Мунчо със съдрани цървули, а Гунчо с посиняло лице. Погледали се, погледали, па си рекли:

— А бе, то тук не ни върви, ами я да бягаме, където ни очи видят.

Но вечерта бабата заключила портата и те не могли да избягат. Тогава Гунчо казал на Мунчо:

— Хайде довечера, като заспи бабата, да заколим кравата, да я одерем, да натикаме месото в чувала и да избягаме. Месото и кожата ще продадем, а парите ще си поделим. Ако бабата пак заключи портата, ще прескочим през зида; аз ще ти подложам гръб, ти ще скочиш вън. После ще вържаш чувала с месото, ще ти метна въжето, ти ще го издърпаш. След това ще метнеш въжето пак, та да се вържаш аз — и мене да издърпаш. Бива ли?

— Бива, защо да не бива — казал Мунчо на Гунчо.

Така и направили. Заспала бабата. Те тихо се измъкнали на двора, заклали кравата, напъхали месото в чувала, Гунчо подложил гръб на Мунчо и той прескочил високия зид. Гунчо после му метнал края на въжето оттатък зида и сам влязъл в чувала. Страх го било, че Мунчо ще вземе чувала с месото, а него ще остави при бабата.

Тегли Мунчо, тегли . . . тежи, брей, пусто месо. Най-после го изтеглил, сложил чувала на гръб и беж да го няма. Бягал, бягал, от челото му пот тече, все тича и си мисли: „Надхитрих този път Гунча . . . Остана за мене месото!“

Тичал, тичал, изморил се и най-после седнал да си почине на тревата. Захвърлил чувала настрана и си въздъхнал. Но чувалът се размърдал и проговорил:

— По-полека, побратиме. Ще ми счупиш кокалите . . . — И Гунчо се измъкнал от чувала, изпод месото.

— Брей, ти дявол такъв . . . Кръстът ме заболя да те мъкна.

— Да не съм ти крив? Ти си от Лъжене, а пък аз от Мижене. Да не се бяхме толкова мамили един друг, нямаше сега кръст да те боли.

Побратимите си разделили по братски месото и от тоя ден престанали вече да се лъжат.

СЪДЪРЖАНИЕ

От човешка ръка нищо не убягва	5
Игла-самошійка	16
Проклетият бисер	25
Плачливата царкиня	32
Тримата боляри	43
Омагьосаният царски син	54
Умният заек	67
Двамата лъжци	71

3-65 лв.
Цена 1955 г.